

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Μ.Π.Σ

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

**ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:
"ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΟΙ ΟΡΟΙ
ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΣΤΙΣ ΔΑΝΕΙΑΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ"**

**ΚΑΚΝΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΑ
Α.Μ. 0611**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΝ. ΣΤΑΪΚΟΥΡΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ.....	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	
1.ΘΕΩΡΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ.....	5
2.ΘΕΩΡΙΑ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ.....	7
I. ΓΕΝΙΚΑ.....	7
II. ΑΣΥΜΜΕΤΡΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΗΘΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ.....	14
1. Ο ΝΟΜΟΣ 2251/1994 – ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	14
2. ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ.....	25
I. ΓΕΝΙΚΑ.....	25
II. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	27
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ	
1. ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ	
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συγκεκριμένη εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΓΙΑ ΣΤΕΛΕΧΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ», κατά το ακαδημαϊκό έτος 2007-2008, με επιβλέποντα καθηγητή τον κο. Παναγιώτη Σταϊκούρα.

Θέμα της εργασίας είναι οι καταχρηστικοί όροι συναλλαγών στις συμβάσεις δανείων των Τραπεζών. Σαν βασικό στόχο έχει την συγκεντρωτική καταγραφή και κατηγοριοποίηση των γενικών όρων που κρίθηκαν ως καταχρηστικοί από τα ελληνικά δικαστήρια. Στο σύγχρονο οικονομικό και τραπεζικό περιβάλλον, όπου η αναζήτηση του κέρδους συνιστά απώτερο στόχο των οικονομικών φορέων, ενώ παράλληλα δίνεται η δυνατότητα για την διενέργεια ποικίλων και πολύπλοκων συναλλαγών, η ανάγκη για προστασία του καταναλωτή καθίσταται περισσότερο επιτακτική από ποτέ.

Αρχικά, γίνεται μία προσπάθεια να ερμηνευτεί ο ρόλος των Τραπεζών στο σύγχρονο χρηματοοικονομικό περιβάλλον, οι λόγοι που κατέστησαν την λειτουργία τους αναγκαία, ενώ ακολουθεί μία συνοπτική παρουσίαση της δομής και λειτουργίας τους.

Στα πλαίσια των κινδύνων που εγκυμονούν για τα δικαιώματα των δανειοληπτών ειδικότερα και της νομικής προστασίας που χρήζουν, γίνεται μία εκτενής αναφορά στο Ν.2251/1994 που αποτελεί εξάλλου το βασικότερο νομοθέτημα για την προστασία των καταναλωτών, στο περιεχόμενό του, αλλά και στην επεξήγηση των κυριότερων όρων.

Στη συνέχεια, ακολουθεί η μελέτη που αφορά στην ελληνική νομολογία με εκτενείς αναφορές στις σημαντικότερες αποφάσεις που ασχολήθηκαν με τον έλεγχο του κύρους γενικών όρων στις συμβάσεις δανείων, αλλά και στις σύγχρονες εξελίξεις που κατέστησαν την εφαρμογή των αποφάσεων αυτών υποχρεωτική. Παράλληλα, σημειώνονται σχόλια και παρατηρήσεις που αφορούν στους οικονομικούς λόγους που δικαιολογούν, μαζί με τα νομικά επιχειρήματα, την αποδοχή ή απόρριψη της καταχρηστικότητας ενός γενικού όρου. Οι όροι, στους οποίους έχει επικεντρωθεί η εν

λόγω μελέτη αφορά σε όρους δανειακών συμβάσεων και περιλαμβάνονται στην υπουργική απόφαση, η οποία υποχρέωσε τις Τράπεζες σε οριστική διαγραφή τους από τα συμβατικά τους έγγραφα.

Με στόχο την διευκόλυνση του αναγνώστη και την καλύτερη κατανόηση του θέματος, ακολουθεί παράρτημα με τα άρθρα 1 και 2 του Ν.2251/1994 στα οποία βασίστηκε η παρακάτω ανάλυση, αλλά και την υπουργική απόφαση που αποτέλεσε το εφαλτήριο της προσπάθειας για συγκεντρωτική καταγραφή των σχετικών όρων.

ΓΑΝΕΠΣΤΗΜΟ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

1.ΘΕΩΡΙΑ ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΩΝ ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

Μελετώντας κανείς την ιστορία της παγκόσμιας οικονομίας κατά την διάρκεια των τελευταίων αιώνων, παρατηρεί μια συνολική προσπάθεια για μετάβαση από τα ολιγαρχικά και απολυταρχικά πολιτεύματα στα φιλελεύθερα και δημοκρατικά ιδεώδη. Η κυριαρχία, μάλιστα, των δημοκρατικών αρχών στον τομέα της οικονομίας είναι απολύτως συνυφασμένη σαν έννοια με αυτήν της ελεύθερης αγοράς που επιτρέπει την ανάπτυξη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας.

Στα πλαίσια μιας τέτοιας ελεύθερης οικονομίας, η κρατική παρέμβαση τις περισσότερες φορές αποβαίνει σε όφελος του κοινωνικού συνόλου και οι περιορισμοί που τίθενται από αυτήν έχουν σαν στόχο την προάσπιση ανώτερων αγαθών, όπως για παράδειγμα την προστασία του περιβάλλοντος. Μόνο στις περιπτώσεις εκείνες όπου η κρατική παρέμβαση προσπαθεί να επιτελέσει οικονομικές λειτουργίες που μία ελεύθερη, ανταγωνιστική αγορά μπορεί να επιτελέσει καλύτερα μόνη της αποκαθιστώντας τις ισορροπίες, η κρατική παρέμβαση κρίνεται ανώφελη.

Τα τελευταία χρόνια μελέτες κατέδειξαν έξι βασικούς τρόπους με τους οποίους οι κυβερνήσεις καταπνίγουν το οικονομικό σύστημα, οι οποίοι συνοψίζονται στους παρακάτω και που στην πλειοψηφία τους αφορούν τη σχέση κράτους και τραπεζών:

1. θέτουν ανώτατο όριο στα επιτόκια καταθέσεων που προσφέρουν οι τράπεζες, με στόχο τον περιορισμό του υπέρμετρου ανταγωνισμού. Κάτι τέτοιο, όμως, περιορίζει τελικά την προσφορά κεφαλαίων που διαθέτουν οι τράπεζες προς δανεισμό, σε σχέση με τη ζήτηση, γεγονός που οδηγεί στην άνοδο των προσαυξήσεων που επιβαρύνουν τα τελικά επιτόκια των δανειζομένων. Συνεπώς, από τη μία πλευρά μειώνεται το ποσοστό δανεισμού και από την άλλη, τα δάνεια που χορηγούνται είναι περισσότερο κερδοφόρα για τα πιστωτικά ιδρύματα και ζημιόγona για τους δανειολήπτες¹.

2. απαιτούν τη διατήρηση υψηλών αποθεματικών στις κεντρικές τράπεζες, γεγονός που αρχικά ωφελεί και τις δύο πλευρές: τις εμπορικές τράπεζες, γιατί προστατεύονται έναντι μιας οικονομικής κρίσης και απρόβλεπτων μεταφορών

¹ "Financial Repression and Financial Development", chapter 2, Emerging Financial Markets, by David O. Beim and Charles W. Calomiris, McGraw Hill -- Irwin, 2001

των καταθέσεων τους και την κεντρική τράπεζα, η οποία μη αποδίδοντας επιτόκιο για τις καταθέσεις αυτές, προσφέρει στο κράτος κεφάλαια προκειμένου να αποφύγει αυτό με τη σειρά του τον περαιτέρω δανεισμό. Το κόστος, όμως, αυτό της διακράτησης κεφαλαίων μετακυλύεται στους δανειζόμενους, οι οποίοι επιβαρύνονται με υψηλότερα επιτόκια, αλλά και στους καταθέτες που εισπράττουν λιγότερους τόκους, προκειμένου να αντισταθμιστεί η απώλεια από το μηδενικό επιτόκιο των αποθεματικών.

3. τα αποθεματικά που παρακρατούνται στην κεντρική τράπεζα χρησιμοποιούνται συχνά για τον δανεισμό των βιομηχανιών. Με τον τρόπο αυτό, το κράτος ελέγχει τον δανεισμό, αποφασίζοντας για τον προορισμό των κεφαλαίων, επιλέγοντας συχνά επιχειρήσεις από τις οποίες αντλούν συμφέροντα κρατικά στελέχη, στερώντας κατ' αυτόν τον τρόπο κεφάλαια που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν στον ιδιωτικό τομέα.

4. σε αρκετές περιπτώσεις, κατέχουν την ιδιοκτησία και το management των τραπεζών, γεγονός που επιτρέπει την χρηματοδότηση κρατικών προγραμμάτων με πολύ χαμηλό κόστος.

5. ασκούν περιορισμό στην εγκατάσταση υποκαταστημάτων ξένων τραπεζών στον εγχώριο τραπεζικό κλάδο, φοβούμενοι μία ενδεχόμενη κυριαρχία τους στο οικονομικό σύστημα της εκάστοτε χώρας. Παραβλέπεται, όμως, με τον τρόπο αυτό, το γεγονός ότι η είσοδος ξένων τραπεζών θα ενίσχυε τον ανταγωνισμό της εγχώριας τραπεζικής αγοράς, θα συντελούσε στην διασπορά του κινδύνου, αλλά και στην εισαγωγή νέων ιδεών και κεφαλαίων.

6. περιορίζουν την ροή των κεφαλαίων. Δεδομένου ότι, οι αναδυόμενες αγορές αποτελούν τον παράδεισο των μεγαλύτερων επενδυτικών ευκαιριών, η επιβολή μιας υψηλής κρατικής φορολογίας στερεί από τους εγχώριους επενδυτές τη δυνατότητα να δημιουργήσουν ένα καλά διαφοροποιημένο χαρτοφυλάκιο.¹

Όλα τα παραπάνω αποτελούν επιβεβαίωση της κρατικής πίεσης που ασκείται στο χρηματοοικονομικό σύστημα εν γένει, αλλά και στον περιορισμό του ρόλου των τραπεζών ως διαμεσολαβητές. Προκειμένου, ωστόσο να γίνει κατανοητός ο ρόλος αυτός των τραπεζών, θα πρέπει να εξεταστεί αναλυτικότερα η δομή του

¹ "Financial Repression and Financial Development", chapter 2, Emerging Financial Markets, by David O. Beim and Charles W. Calomiris, McGraw Hill -- Irwin, 2001

χρηματοοικονομικού συστήματος και η λειτουργία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων σε αυτό.

Βασικό στοιχείο της δομής του χρηματοοικονομικού συστήματος συνιστά η μεταφορά κεφαλαίων από τους έχοντες πλεόνασμα (χρηματοδότες) στους έχοντες έλλειμμα (χρηματοδοτούμενους). Στην πρώτη κατηγορία εντάσσονται κατά κύριο λόγο τα νοικοκυριά, ενώ στη δεύτερη, εκτός από τα νοικοκυριά, ανήκουν τόσο οι επιχειρήσεις, όσο και οι κυβερνήσεις.

Η χρηματοδότηση των ελλειμματικών φορέων μπορεί να πραγματοποιηθεί τόσο άμεσα, όσο και έμμεσα. Η άμεση χρηματοδότηση λαμβάνει χώρα μέσω των αγορών χρήματος και κεφαλαίων (Money Markets and Capital Markets), στις οποίες οι χρηματοδότες επενδύουν απευθείας στα αξιόγραφα που εκδίδουν οι χρηματοδοτούμενοι, αναλαμβάνοντας και τους σχετικούς κινδύνους. Από την άλλη πλευρά, το κανάλι της έμμεσης χρηματοδότησης περιλαμβάνει χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, ασφαλιστικές εταιρείες και άλλους οργανισμούς, οι οποίοι παρεμβάλλονται μεταξύ χρηματοδοτών και χρηματοδοτούμενων, με αποτέλεσμα να μην υφίσταται καμία απευθείας συναλλαγή μεταξύ των δύο συμβαλλομένων.¹

2.ΘΕΩΡΙΑ ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗΣ

I. ΓΕΝΙΚΑ

Με βάση τα παραπάνω, καθίσταται σαφές ότι η τράπεζα αποτελεί ένα χρηματοοικονομικό οργανισμό, ο οποίος λειτουργεί σαν κανάλι διακίνησης κεφαλαίων από τους αποταμιευτές στους εν δυνάμει επενδυτές. Σε ότι αφορά την δομή των τραπεζών από λογιστικής πλευράς, διαπιστώνεται πως στον ισολογισμό τους υπάρχει η τυπική διάκριση μεταξύ ενεργητικού και παθητικού. Το μεγαλύτερο τμήμα του ενεργητικού καταλαμβάνουν τα δάνεια – χορηγήσεις, τα κυριότερα χαρακτηριστικά των οποίων συνίστανται στην περιορισμένη ρευστότητα, στον υψηλό κίνδυνο και ως εκ τούτου στα υψηλότερα επιτόκια που με τη σειρά τους αποφέρουν και μεγαλύτερα κέρδη. Από την άλλη πλευρά, στο παθητικό, πέραν των ιδίων

¹ Άγγελος Αντζουλάτος, " Χρηματοπιστωτικό σύστημα και διοίκηση Τραπεζών", σημειώσεις για χρήση των φοιτητών ΤΕΙ Αγ. Νικολάου

κεφαλαίων, του δανεισμού του ιδρύματος από άλλους φορείς, όπως για παράδειγμα την διατραπεζική αγορά ή την Κεντρική Τράπεζα, διακρίνει κανείς τις καταθέσεις, στις οποίες εντάσσονται τόσο τα ταμειυτήρια, όσο και οι λογαριασμοί όψεως και οι προθεσμίες. Οι καταθέσεις διακρίνονται, σε αντίθεση με τις χορηγήσεις, για την υψηλή ρευστότητα τους, η οποία ωστόσο ενισχύει ταυτόχρονα και τον κίνδυνο από την δυνατότητα απρόβλεπτων αναλήψεων ή μεταφορών τους σε άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα.

Αναφορικά με τον τρόπο λειτουργίας των τραπεζών, αυτός καθορίζεται από τον βασικό στόχο τους που συνίσταται στην πώληση στοιχείων του παθητικού και την αγορά στοιχείων του ενεργητικού. Μια από τις χαρακτηριστικότερες εκφάνσεις αυτής της διαδικασίας είναι η χρησιμοποίηση του κεφαλαίου μιας κατάθεσης για τη δημιουργία δυνατότητας χορήγησης ενός δανείου.

Στα πλαίσια ενός σύγχρονου χρηματοοικονομικού συστήματος, οι τράπεζες αποτελούν έναν κλάδο συνεχώς αναπτυσσόμενο. Ειδικότερα, τα τελευταία χρόνια, οι συνεχείς αλλαγές στο οικονομικό και θεσμικό περιβάλλον οδηγούν στη συνεχή αναζήτηση νέων προϊόντων, όπως για παράδειγμα τα μηχανήματα αυτόματης ανάληψης, τις πιστωτικές κάρτες και τις τραπεζικές συναλλαγές μέσω διαδικτύου.¹

Η ίδια η ύπαρξη του χρηματοοικονομικού συστήματος, στα πλαίσια του οποίου οι τράπεζες επιτελούν τον ρόλο του διαμεσολαβητή, υπαγορεύτηκε από την ανάγκη για αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των διαφόρων μορφών κόστους που υπεισέρχονται στις συναλλαγές μεταξύ χρηματοδοτών και χρηματοδοτούμενων. Οι βασικότερες κατηγορίες αυτών συνίστανται στις εξής:

1. κόστη συναλλαγών
2. κόστος πληροφόρησης
3. κόστος εγγραφής συμβολαίων
4. κόστος εφαρμογής των όρων των συμβολαίων

Ένα καλά δομημένο χρηματοοικονομικό σύστημα που απολαμβάνει τα οφέλη των οικονομιών φάσματος και κλίμακας συντελεί στην ελαχιστοποίηση των παραπάνω, τα οποία σε ενδεχόμενη προσωπική συναλλαγή θα καθίστατο απαγορευτικά. Ειδικότερα οι τράπεζες λειτουργώντας ως οργανωμένα αγορά, με τυποποιημένα προϊόντα και κοινούς κανόνες συναλλαγών επιτυγχάνουν σε πολύ

¹ Frederick Mishkin, "The economics of Money, Banking and Financial Markets", chapter 9: "the banking firm and the management of financial institutions", εκδ. Addison Wesley (2000)

μεγάλο βαθμό την μείωση των προαναφερθέντων εξόδων, γεγονός που επιτρέπει και στους πιο μικρούς επενδυτές να δραστηριοποιηθούν στις χρηματαγορές, με ένα καλύτερα διαφοροποιημένο χαρτοφυλάκιο.

Παράλληλα, δεν πρέπει να παραληφθεί το γεγονός ότι το χρηματοοικονομικό σύστημα επιτελεί και άλλες βασικές λειτουργίες, οι οποίες συνοψίζονται στις παρακάτω:

- μεταφορά κεφαλαίων τόσο διαχρονικά, όσο και γεωγραφικά μεταξύ των ιδίων ή και διαφορετικών οικονομικών μονάδων
- εκκαθάριση συναλλαγών και πληρωμών, γεγονός που καθιστά τις συναλλαγές εφικτές, με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα, αλλά και σε μεγαλύτερο όγκο
- συγκέντρωση και ομαδοποίηση κεφαλαίων, προκειμένου να χρηματοδοτηθούν μεγάλες επενδύσεις, αλλά και υποδιαίρεση της συμμετοχής σε μία επιχείρηση εξασφαλίζοντας με τον τρόπο αυτό την διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου των επενδυτών
- διαχείριση του κινδύνου, η αποτελεσματική αντιμετώπιση του οποίου επηρεάζει σημαντικά την κερδοφορία των επιχειρήσεων
- παραγωγή και διακίνηση πληροφοριών που βρίσκονται στην διάθεση όλων των φορέων του χρηματοοικονομικού συστήματος
- μετάδοση της νομισματικής πολιτικής στην οικονομία
- δημιουργία κινήτρων¹

II. ΑΣΥΜΜΕΤΡΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΗΘΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ

Η ανάγκη για δημιουργία κινήτρων, όπως καταγράφηκε στις βασικές λειτουργίες που επιτελεί το χρηματοοικονομικό σύστημα προκύπτει από το πρόβλημα της ασύμμετρης πληροφόρησης που αποτελεί και ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του χρηματοοικονομικού συστήματος

Με τον όρο ασύμμετρη πληροφόρηση περιγράφεται η κατάσταση εκείνη, σύμφωνα με την οποία το ένα εκ των δύο συμβαλλομένων μερών μιας συναλλαγής

¹ Άγγελος Α. Αντζουλάτος, όπ.π. σελ.7

τυγχάνει καλύτερης πληροφόρησης, γεγονός που συντελεί και στη λήψη μιας ορθότερης απόφασης. Η ιδιαιτερότητα των τραπεζών συνίσταται στο ότι ως χρηματοδοτούμενοι κατέχουν πλεονεκτική θέση, ενώ ως χρηματοδότες μειονεκτική.¹

Η ασύμμετρη πληροφόρηση συνεπάγεται δύο σοβαρά προβλήματα: το πρώτο εξ' αυτών ονομάζεται αντίθετη επιλογή και λαμβάνει χώρα πριν από την διενέργεια μιας συναλλαγής. Πιο συγκεκριμένα, και σε ότι αφορά τις τραπεζικές συναλλαγές ειδικότερα, το πρόβλημα συνίσταται στο ότι ανατρέχουν σε δανεισμό οι φορείς - ιδιώτες ή επιχειρήσεις - με χαμηλή πιστοληπτική ικανότητα, καθώς αυτοί έχουν μεγαλύτερη ανάγκη για δανεισμό και επομένως προτίθενται να συνάψουν μία δανειακή σύμβαση με μεγαλύτερη ευκολία. Καθώς, λοιπόν, αυξάνει ο κίνδυνος για μεγαλύτερο αριθμό μη εξυπηρετούμενων δανείων, οι τράπεζες αυξάνουν τα επιτόκια τους, με τα οποία μόνο οι προαναφερθέντες φορείς δέχονται να δανειστούν. Κατ' αυτόν τον τρόπο, οι τράπεζες μπορούν να οδηγηθούν ακόμη και σε περιορισμό του δανεισμού τους.²³

Το πρόβλημα της αντίθετης επιλογής έχει πολύ εύστοχα αναλυθεί σε ένα ακαδημαϊκό άρθρο του George Akerlof, με τίτλο "the lemons problem". Παραδειγματιζόμενος από την αγορά μεταχειρισμένων αυτοκινήτων, ο συγγραφέας του εν λόγω άρθρου έχει σαν στόχο να καταδείξει ότι οι αγοραστές κάθε φορά δεν μπορούν να γνωρίζουν, εκ των προτέρων, την ποιότητα του προϊόντος που προτίθενται να αγοράσουν και ως εκ τούτου δεν είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν παρά την τιμή που ανταποκρίνεται στη μέση ποιότητα. Ο πωλητής από την άλλη πλευρά, γνωρίζοντας την ποιότητα του αγαθού του, δεν αποδέχεται - στην περίπτωση που είναι υψηλή - υποτίμησή του. Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι να διακινούνται στην εκάστοτε αγορά προϊόντα μέσης ή και κατώτερης ποιότητας που μειώνουν με τη σειρά τους περαιτέρω τη ζήτηση.⁴ Το πρόβλημα της αντίθετης επιλογής εμφανίζεται κατ' αναλογία στην αγορά μετοχών και ομολόγων, όπου οι επενδυτές δεν μπορούν να διακρίνουν μεταξύ καλών, με υψηλή κερδοφορία επιχειρήσεων και κακών, με μεγάλο κίνδυνο. Για τον λόγο αυτόν οι επενδυτές είναι διατεθειμένοι να καταβάλλουν ένα

¹ Άγγελος Α. Αντζουλάτος, ό.π. σελ.7

² Άγγελος Α. Αντζουλάτος, ό.π. σελ.7

³ Frederick Mishkin, "The economics of Money, Banking and financial Markets", chapter 8: "An economic analysis of Financial structure"

⁴ George Akerlof, "The market for "Lemons": quality, uncertainty and the market mechanism", Quarterly Journal of Economics 84, pp.488-500, 1970

τίμημα που ανταποκρίνεται στη μέση κατηγορία επιχειρήσεων που εκδίδουν αξιόγραφα.¹

Το δεύτερο σοβαρό πρόβλημα που συνεπάγεται η ασύμμετρη πληροφόρηση και το οποίο λαμβάνει χώρα μετά την πραγματοποίηση μιας συναλλαγής ονομάζεται "ηθικός κίνδυνος". Πρόκειται για μία γενικότερη έννοια, η οποία αναφέρεται στην κατάσταση εκείνη σύμφωνα με την οποία η λήψη κάποιου μέτρου ή η παροχή κάποιας υπηρεσίας δημιουργεί λανθασμένα κίνητρα για τους ωφελούμενους.² Το πρόβλημα αυτό μπορεί να λάβει διαφορετικές εκδοχές. Μία από αυτές αποτελεί η σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ των στελεχών και των μετόχων μιας επιχείρησης. Δεδομένου ότι, τα στελέχη μιας επιχείρησης κατέχουν μικρότερο ποσοστό αυτής, σε σχέση με τους μετόχους της, μπορούν πιο εύκολα να προβούν στη λήψη αποφάσεων με γνώμονα το ίδιο όφελος, καθώς διακυβεύουν μικρότερα συμφέροντα.

Το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου εμφανίζεται και σε μία δανειακή σύμβαση (σύμβαση χρέους), όταν ο δανειστής χρησιμοποιήσει το οφειλόμενο κεφάλαιο για σκοπό διαφορετικό από τον συμφωνηθέντα, θέτοντας σε κίνδυνο τα συμφέροντα του δανειστή.³

Τα σημαντικά πλεονεκτήματα, ωστόσο, των τραπεζών στην αντιμετώπιση της ασύμμετρης πληροφόρησης φαίνεται πως τις καθιστούν ως τον αποτελεσματικότερο φορέα στην αντιμετώπισή της. Τα πλεονεκτήματα αυτά συνίστανται στα παρακάτω:

I. διαθέτουν μεγαλύτερη και καλύτερη πληροφόρηση, η οποία επιτρέπει τον ενδεδειγμένο έλεγχο των προς δανειοδότηση επιχειρήσεων. Η μακροχρόνια μάλιστα σχέση των τραπεζών και των επιχειρήσεων, καθώς επίσης και η διατήρηση βάσεων δεδομένων επιτρέπουν την συνεχή επικαιροποίηση και διαχείριση των πληροφοριών.

II. Η στελέχωση των τραπεζών από ανθρώπους εξειδικευμένους στην χρηματοοικονομική ανάλυση των επιχειρήσεων, καταρτισμένους νομικά, ώστε να συντάσσουν και να παρακολουθούν την τήρηση των συμβατικών υποχρεώσεων δίνουν στις τράπεζες σημαντικό διαπραγματευτικό πλεονέκτημα, το οποίο αποτρέπει τους συναλλασσόμενους από συμπεριφορές που ενισχύουν το πρόβλημα του ηθικού κινδύνου

¹ Frederic Mishkin, όπ.π. (Ch.8) σελ.10

² Άγγελος Α. Αντζουλάτος, όπ.π. σελ.7

³ Frederic Mishkin, όπ.π. (Ch.8) σελ.10

III. Λαμβάνουν προσωπικές και εμπράγματες εξασφαλίσεις, οι οποίες συνιστούν ένα ισχυρό αποτρεπτικό παράγοντα, για όσους ενδεχομένως θα μπορούσαν να ακολουθήσουν συμπεριφορές διαφορετικές από αυτές που ορίζονται στις συμβατικές τους υποχρεώσεις.¹

Εκείνο, το οποίο, ωστόσο, πρέπει να καταστεί σαφές είναι ότι κανένας θεσμός εκτός από αυτόν του νομικού πλαισίου δεν μπορεί να διασφαλίσει με καλύτερο τρόπο την εύρυθμη λειτουργία του οικονομικού συστήματος. Οι κυριότεροι λόγοι συνίστανται αρχικά στο ότι οι επενδυτές δεν έχουν άμεση επαφή με τις εταιρείες στις οποίες επενδύουν τα κεφάλαιά τους και επομένως η συνέχιση αυτής της χρηματοδότησης προϋποθέτει από πλευράς τους την προστασία των δικαιωμάτων τους που μόνο ένα αυστηρά καθορισμένο νομικό πλαίσιο μπορεί να εξασφαλίσει. Από την άλλη πλευρά, βεβαίως, και σε ότι αφορά τη λειτουργία των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ειδικότερα, δεδομένου του διαπραγματευτικού τους πλεονεκτήματος, ένα ισχυρό νομικό πλαίσιο είναι αναγκαίο, όχι μόνο για την προστασία των δανειστών, αλλά και των συναλλασσομένων τους που στην πλειοψηφία τους δεν έχουν άλλο τρόπο προστασίας.

Το νομικό πλαίσιο ενισχύει τη λειτουργία του οικονομικού συστήματος στα εξής σημεία:

- Καθορίζει τα δικαιώματα ιδιοκτησίας και την προτεραιότητα ικανοποίησης των απαιτήσεων.
- Εξειδικεύει τους όρους και τις συμβατικές υποχρεώσεις
- Καθιέρωσε και ενισχύει το δίκαιο των εταιρειών
- Μέσω ενός επιμέρους κλάδου, του τραπεζικού δικαίου, προσδιορίζει τα μέσα και τις διαδικασίες των χρηματοοικονομικών συναλλαγών

Προκειμένου, όμως, τα παραπάνω να είναι εφικτά προϋποτίθεται ότι υπάρχει ένα περιβάλλον, στο οποίο κυριαρχεί το κράτος δικαίου και η τάξη του νόμου. Πιο συγκεκριμένα, ο νόμος θα πρέπει να εφαρμόζεται από όλους, τόσο από το κράτος, όσο και από τους έχοντες, ενώ σε ότι αφορά το δικαστικό σώμα θα πρέπει να είναι καλά οργανωμένο, αποτελούμενο από ανθρώπους πλήρως καταρτισμένους και προσιτό από άποψη κόστους στο σύνολο των πολιτών. Εκτός, όμως, από αυστηρότητα ο νόμος πρέπει να διακρίνεται και για την ευελιξία του, προκειμένου

¹ Άγγελος Α. Αντζουλάτος, όπ.π. σελ.7

να είναι αποτελεσματικός. Το όφελος από τα παραπάνω είναι διττό και αφορά, όχι μόνο στους επενδυτές ή τους χρηματοδοτούμενους που χρίζουν ενδεχομένως μεγαλύτερης προστασίας, αλλά και το ίδιο το κράτος προς το πρόσωπο, του οποίου ενισχύεται η εμπιστοσύνη.¹

¹ “Legal Foundations”, chapter 4, Emerging Financial Markets, by David O. Beim and Charles W. Calomiris, McGraw Hill -- Irwin, 2001

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

1.Ο Ν.2251/1994 – ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Στο πλαίσιο, λοιπόν, της δημιουργίας ενός ισχυρού νομικού πλαισίου εντάσσεται και η προσπάθεια προστασίας του καταναλωτή γενικότερα, δεδομένου ότι αποτελεί το αδύναμο μέρος σε μία συναλλακτική σχέση, με στόχο τόσο την προστασία της προσωπικότητας, όσο και των οικονομικών του συμφερόντων.

Η ανάγκη για την προστασία του καταναλωτή επισημάνθηκε αρχικά από σχετικές Ευρωπαϊκές αποφάσεις που αποτέλεσαν και την αφετηρία για την θέσπιση αντίστοιχου εγχώριου δικαίου.

Πιο συγκεκριμένα, γίνεται λόγος για τη Συνθήκη του Μάαστριχ, η οποία επικαιροποιήθηκε με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, τη Σύμβαση των Βρυξελλών και τέλος της Ρώμης.

Σε ότι αφορά στο ελληνικό δίκαιο, το νομοθέτημα εκείνο που αποτελεί βασικό εργαλείο, για την προστασία του καταναλωτή είναι ο Ν.2251/1994. Πρόκειται για ένα νόμο, ο οποίος αντικατέστησε τον ισχύοντα μέχρι τότε Ν.1961/1991 και ο οποίος στη συνέχεια τροποποιήθηκε μερικώς με το νόμο Ν.3587/2007.

Ο Ν. 2251/1994 αποτελεί στην ουσία την ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο της οδηγίας 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 5.4.1993 «σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές», στην παρ. 1 του άρθρου 3 της οποίας ορίζεται ότι «ρήτρα σύμβασης που δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης θεωρείται καταχρηστική όταν, παρά την απαίτηση καλής πίστης, δημιουργεί σε βάρος του καταναλωτή σημαντική ανισορροπία ανάμεσα στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις των μερών, τα απορρέοντα από τη σύμβαση», ενώ κατά τη διάταξη του άρθρου 8 της ίδιας παραπάνω οδηγίας «τα Κράτη μέλη μπορούν να θεσπίζουν ή διατηρούν στον τομέα που διέπεται από την παρούσα Οδηγία αυστηρότερες διατάξεις σύμφωνες προς τη συνθήκη, για να εξασφαλιστεί μεγαλύτερη προστασία του καταναλωτή.»¹

Ο νόμος απαρτίζεται συνολικά από 14 άρθρα, τα οποία διακρίνονται σε τρεις επιμέρους ενότητες. Η πρώτη ενότητα αποτελείται από το πρώτο άρθρο μόνο και

¹ <http://www.dsanet.gr> ΠΠρΑθ 711/2007

περιλαμβάνει τις γενικές διατάξεις. Η δεύτερη ενότητα αποτελείται από τα άρθρα 2-9 και ρυθμίζει διατάξεις ουσιαστικού δικαίου, ενώ η τρίτη ενότητα, η οποία περιλαμβάνει τα άρθρα 10-13 περιέχει δικονομικές και οργανωτικές διατάξεις. Στο τελευταίο – 14^ο – αναφέρονται οι μεταβατικές διατάξεις του νόμου.

Ο ορισμός του καταναλωτή δίνεται από την πρώτη κιάλας διάταξη του νόμου στην οποία αναφέρεται ότι ως καταναλωτής «νοείται κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα, για τα οποία προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά και τα οποία κάνουν χρήση των προϊόντων ή των υπηρεσιών αυτών, εφόσον αποτελούν τον τελικό αποδέκτη τους. Καταναλωτής είναι και κάθε: α) αποδέκτης διαφημιστικού μηνύματος, β) φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εγγυάται υπέρ καταναλωτή, εφόσον δεν ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητάς του.»¹

Από τον παραπάνω ορισμό καθίσταται σαφές ότι, καταναλωτής μπορεί να είναι τόσο ένα νομικό, όσο και ένα φυσικό πρόσωπο, ο οποίος γίνεται αποδέκτης όχι εξατομικευμένων, αλλά ευρέως διαδεδομένων προϊόντων, τα οποία προορίζονται είτε για προσωπική, είτε για επαγγελματική χρήση. Ο Ν.2251/1994 προσδίδει μία ευρύτερη έννοια στον ορισμό του καταναλωτή αποσυνδέοντάς τον από την ικανοποίηση ή μη των επαγγελματικών του αναγκών, εφόσον, όμως, το συγκεκριμένο πρόσωπο δεν ασχολείται επαγγελματικά με τη λήψη του εκάστοτε αγαθού, χωρίς παράλληλα να αποκλείεται να είναι και οικονομικά ισχυρότερος από τον προμηθευτή.² Σε κάθε περίπτωση πάντως και πέραν των προαναφερόμενων κριτηρίων, η ανάγκη προστασίας του εκάστοτε καταναλωτή θα πρέπει να εξετάζεται ad hoc.³

Ο Ν. 2251/1994 παρέχει μία εκτενέστερη ερμηνεία και κατ' επέκταση προστασία, σε σχέση με άλλα νομοθετήματα και πιο συγκεκριμένα με τη Σύμβαση του Λουγκάνο, για την οποία γίνεται λόγος στην απόφαση 5861/2006 ΕΦ ΑΘ. Πρόκειται για μία Σύμβαση που υπεγράφη μεταξύ Ελλάδος και Ελβετίας, η οποία ετέθη σε ισχύ στην Ελβετία από το 1992, ενώ στην Ελλάδα επικυρώθηκε επισήμως με το Ν.2460/1997 έχοντας πλέον αυξημένη ισχύ σε σχέση με τις κοινές διατάξεις

¹ Ιωάννης Καρακώστας, "Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, Ν.2251/94", Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2004

² Ιωάννης Καρακώστας, ό.π.

³ Ιωάννης Καρακώστας, ό.π.

του εσωτερικού δικαίου, όπως ορίζει και το άρθρο 28 του Συντάγματος. Μεταξύ των λοιπών θεμάτων που ρυθμίζονται στην εν λόγω Σύμβαση, στα άρθρα 13 και 15, όπου ρυθμίζονται θέματα δικαιοδοσίας, γίνεται αναφορά του όρου «καταναλωτής»¹.

Όπως εκτενώς αναλύεται στο σκεπτικό της απόφασης του Εφετείου Αθηνών, στη Σύμβαση του Λουγκάνο διαφαίνεται ότι «η ιδιότητα ενός συμβαλλομένου ως καταναλωτή δεν συνδέεται με την οικονομική του δύναμη ή υπεροχή, ούτε από την *in abstracto* ιδιότητα του ως εμπόρου ή επαγγελματία, αλλά από τον σκοπό για τον οποίο αποκτήθηκε το εκάστοτε προϊόν ή υπηρεσία.»² Ειδικότερα, προκύπτει ότι αν η αγορά ενός αγαθού έγινε από κάποιο πρόσωπο, ακόμη και έμπορο ή επαγγελματία με σκοπό την ικανοποίηση προσωπικών του αναγκών, το πρόσωπο αυτό δεν μπορεί παρά να θεωρηθεί καταναλωτής. Μόνο στην περίπτωση που η αγορά ενός αγαθού γίνεται με στόχο την εξυπηρέτηση αναγκών που προκύπτουν από επιχειρηματικές δραστηριότητες, ενός υφιστάμενου ή και μελλοντικού «οργανωμένου συστήματος εκμεταλλεύσεως», το πρόσωπο αυτό δεν μπορεί να ενταχθεί στην έννοια του καταναλωτή.³

Η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων, έτσι όπως αυτή καθιερώνεται με το άρθρο 361 ΑΚ, κάμφθηκε με ολοένα και αυξανόμενη εμφάνιση των συμβάσεων προσχώρησης. Πρόκειται για συμβάσεις, το περιεχόμενο, των οποίων καθορίζεται από τον έναν συμβαλλόμενο, ενώ ο δεύτερος διατηρεί το δικαίωμα σύναψης ή μη της εν λόγω σύμβασης. Η προοδευτική καθιέρωση των συμβάσεων προσχώρησης ενίσχυσε ακόμη περισσότερο την ανάγκη για προστασία του ασθενέστερου μέλους, το οποίο στερείται κάθε διαπραγματευτικής δυνατότητας. Υπό το πρίσμα αυτής της ανάγκης εκδόθηκε η κοινοτική Οδηγία 93/13/ΕΟΚ που αναφέρεται στις «καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές», ενώ το ελληνικό δίκαιο ενσωμάτωσε τους γενικούς όρους συναλλαγών στο άρθρο 2 του ν.2251/2994.⁴

Με την ορολογία «γενικοί όροι συναλλαγών» νοούνται οι όροι που τίθενται μονομερώς από τον έναν συμβαλλόμενο, στα πλαίσια μιας σύμβασης, κατά την οποία συμφωνείται ότι ισχύουν και οι εκάστοτε γενικοί όροι συναλλαγών (ΓΟΣ).

¹ <http://www.dsanet.gr>, 5861/2006 ΕΦ ΑΘ

² <http://www.dsanet.gr>, 5861/2006 ΕΦ ΑΘ

³ <http://www.dsanet.gr>, 5861/2006 ΕΦ ΑΘ

⁴ Ιωάννης Καρακώστας, όπ.π. σελ.15

Βασικό χαρακτηριστικό τους συνιστά η μονομερής διατύπωσή τους από το ένα εκ των δύο συμβαλλομένων μερών, χωρίς το γνώρισμα της διαπραγματεύσεως ή της εξατομίκευσής τους, βάσει των ιδιαιτεροτήτων της εκάστοτε σύμβασης. Πρόκειται για όρους, οι οποίοι διακρίνονται για την ομοιομορφία σε ότι αφορά την διατύπωσή τους και οι οποίοι διατυπώνονται με την πρόθεση να χρησιμοποιηθούν σε περισσότερες από μία συμβάσεις, ανεξαρτήτως αν τελικώς αυτό πραγματοποιηθεί.¹

Προκειμένου να ενταχθούν κάποιοι όροι στο νομικό πλαίσιο των ΓΟΣ θα πρέπει να συντρέχουν κάποιες προϋποθέσεις οι οποίες συνίστανται στις εξής:

- ✓ Διευκρίνηση ότι, πρόκειται για γενικούς όρους συναλλαγών, το περιεχόμενο των οποίων μπορεί να είναι γνωστό και στους δύο συμβαλλόμενους. Αυτό σημαίνει ότι πρόκειται για όρους που αποτυπώνονται απλά και με σαφήνεια, ενώ εξίσου σαφείς θα πρέπει να είναι και η υπόδειξη ότι πρόκειται για ΓΟΣ
- ✓ Γνώση ή υπαίτια άγνοιά τους από την πλευρά του καταναλωτή
- ✓ Συναίνεση του αντισυμβαλλόμενου στην ισχύ των ΓΟΣ, η οποία μπορεί να είναι είτε γραπτή, είτε προφορική, χωρίς ωστόσο να είναι αναγκαία η υπογραφή τους χωριστά από το κείμενο της υπόλοιπης σύμβασης²

Ο έλεγχος των ΓΟΣ επιτυγχάνεται είτε μέσω των ερμηνευτικών κανόνων του Αστικού Κώδικα και πιο συγκεκριμένα των άρθρων 173 και 200 ΑΚ, είτε μέσω των συνταγματικών διατάξεων, είτε τέλος των ερμηνευτικών κανόνων του Ν.2251/1994. Εκείνο, ωστόσο, το οποίο πρέπει να καταστεί σαφές, είναι ότι οι ρυθμίσεις του Ν.2251/1994 μπορούν να αποτελέσουν νομικό εργαλείο για την ερμηνεία και τον έλεγχο των ΓΟΣ, μόνον εφόσον πρόκειται για συμβάσεις που συνάπτονται με καταναλωτές, διαφορετικά θα χρειαστεί να ανατρέξει κανείς στα προαναφερόμενα νομοθετήματα.³

Στο άρθρο 2 παρ.6 του Ν.2251/1994 ορίζεται ότι «γενικοί όροι συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι». Ο ορισμός αυτός συνιστά μια νομοθετική εξειδίκευση του γενικότερου κανόνα του άρθρου 281 του Αστικού Κώδικα περί απαγόρευσης της καταχρηστικής

¹ Ιωάννης Καρακώστας, όπ.π. σελ.15

² Ιωάννης Καρακώστας, όπ.π. σελ.15

³ Ιωάννης Καρακώστας, όπ.π. σελ.15

άσκησης δικαιώματος. Στην προκειμένη περίπτωση πρόκειται για το δικαίωμα της συμβατικής ελευθερίας.¹

Σύμφωνα με την §6 του άρθρου 2 Ν.2251/1994 διακρίνονται δύο στάδια ελέγχου στα οποία μπορεί να διαπιστωθεί η καταχρηστικότητα ενός Γενικού Όρου Συναλλαγών και κατά συνέπεια η ακυρότητά του. Κατά το πρώτο στάδιο ελέγχου, η ισορροπία των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων ελέγχεται με γενικά και αφηρημένα κριτήρια. Τα δύο πιο σημαντικά από αυτά αναλύονται εκτενώς στην απόφαση ΠΠρΑθ 711/2007. Το πρώτο εξ' αυτών αφορά στο ενδεχόμενο ο Γ.Ο.Σ. να αποκλίνει από ρυθμίσεις ενδοτικού δικαίου. Οι κανόνες του ενδοτικού δικαίου έχουν μία ακόμη διάσταση, πέραν της ρυθμιστικής, που αφορά στην εξισορρόπηση των συμφερόντων σε διάφορους συμβατικούς τύπους, αποκαθιστώντας με τον τρόπο αυτό τη «δίκαιη» και «φυσική» τάξη των πραγμάτων. Το δεύτερο κριτήριο ελέγχου αφορά σε Γ.Ο.Σ. οι οποίοι ρυθμίζουν θέματα πέραν αυτών που ρυθμίζονται από τους κανόνες ενδοτικού δικαίου. Εξετάζεται, δηλαδή, κατά πόσο το περιεχόμενο του Γ.Ο.Σ. συνιστώντας μία αυτοτελή ρύθμιση περιορίζει θεμελιώδη δικαιώματα και υποχρεώσεις που θέτουν σε κίνδυνο το κύρος της σύμβασης και την ασφάλεια των συναλλαγών.²

Αν τελικά διαπιστωθεί, ότι ο υπό εξέταση Γ.Ο.Σ. υπάγεται σε κάποια από τα προαναφερθέντα κριτήρια, τότε ακολουθεί το δεύτερο στάδιο ελέγχου, κατά το οποίο λαμβάνει χώρα μία αξιολογική στάθμιση των συμφερόντων και των ειδικών συνθηκών της σύμβασης στην οποία ανήκει. Όπως προκύπτει και από το δεύτερο εδάφιο της §6 του άρθρου 2 Ν.2251/1994 τα στοιχεία, τα οποία πρέπει να ληφθούν υπόψη για την θεμελίωση της καταχρηστικότητας ή μη ενός όρου, είναι η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, όπως επίσης και οι ειδικότερες συνθήκες, υπό τις οποίες συνήφθη.³

Συνεπώς, όπως καταλήγει και η εν λόγω απόφαση του Πρωτοδικείου Αθηνών, «δεν απαγορεύεται απόκλιση των Γ.Ο.Σ. από οποιαδήποτε διάταξη ενδοτικού δικαίου, αλλά μόνο από εκείνες που έχουν καθοδηγητικό χαρακτήρα ή από ουσιώδη δικαιώματα και υποχρεώσεις που απηχούν δικαιολογημένες προσδοκίες του πελάτη για το συγκεκριμένο είδος συναλλαγής. Επομένως, καταχρηστικός και κατά συνέπεια

¹ <http://www.dsanet.gr>, ΠΠρΑθ 711/2007

² <http://www.dsanet.gr>, ΠΠρΑθ 711/2007

³ <http://www.dsanet.gr>, ΠΠρΑθ 711/2007

άκυρος είναι κάθε Γ.Ο.Σ., ο οποίος χωρίς επαρκή ή εύλογη δικαιολογία αποκλίνει από ουσιώδης και βασικές αξιολογήσεις του ενδοτικού δικαίου, δηλαδή από τις τυπικές και συναλλακτικά δικαιολογημένες προσδοκίες του πελάτη. Η καθοδηγητική λειτουργία του ενδοτικού δικαίου διαταράσσεται, όταν με το περιεχόμενο του γενικού όρου αλλάζει η εικόνα που έχει διαμορφωθεί με βάση τους κανόνες του ενδοτικού δικαίου για τη συγκεκριμένη συμβατική μορφή. Επίσης, ελέγχεται για καταχρηστικότητα Γ.Ο.Σ. με τον οποίο επέρχεται περιορισμός θεμελιωδών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, που προκύπτουν από τη φύση της σύμβασης, κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να απειλείται ματαίωση του σκοπού της.»¹

Σε ότι αφορά τη «σημαντική διατάραξη» που θεμελιώνεται στην ίδια παράγραφο του άρθρου 6, πρόκειται για αντικατάσταση του παλαιότερου όρου «υπέρμετρη», προκειμένου το περιεχόμενο της εν λόγω διάταξης να είναι συναφές με αυτό της Κοινοτικής Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ. Πρόκειται για την απόκλιση από τις καθοδηγητικού χαρακτήρα διατάξεις του ενδοτικού δικαίου ή από τις διατάξεις εκείνες, οι οποίες είναι αναγκαίες για διατήρηση της φύσης και τους σκοπού της σύμβασης. Ως πρότυπο κάθε φορά, θεωρείται ο μέσος καταναλωτής, ο οποίος είναι συνήθως απρόσεκτος σε ότι αφορά την ενημέρωσή του, αλλά διαθέτει τη μέση αντίληψη, για να λαμβάνει αποφάσεις.² Εκείνο, το οποίο πρέπει να καταστεί σαφές, είναι ότι η «σημαντική διατάραξη» αποτελεί μία έννοια γενική και αφηρημένη, η οποία χρήζει εξειδίκευσης, βάσει των ιδιαιτεροτήτων της σύμβασης. Η επίκληση απλώς, από την πλευρά ενός εκ των συμβαλλομένων, του όρου αυτού δεν αρκεί για να θεμελιωθεί η καταχρηστικότητα, αλλά ο επικαλούμενος φέρει και το βάρος της αποδείξεως των συνθηκών εκείνων που στη συγκεκριμένη περίπτωση την αποδεικνύουν.³

Επομένως, τα δύο βασικά στάδια ελέγχου της καταχρηστικότητας ενός Γ.Ο.Σ. συνοψίζονται στα εξής:

1. αρχικά διαπιστώνεται η ύπαρξη απόκλισης από κάποια διάταξη ενδοτικού δικαίου και εφόσον είναι υπαρκτή
2. ελέγχεται ο βαθμός αυτής της απόκλισης. Προκειμένου αυτός ο έλεγχος να καταστεί εφικτός και αποτελεσματικός, πρέπει να γίνει μία στάθμιση των

¹ <http://www.dsanet.gr>, ΠΠρΑθ 711/2007

² <http://www.dsanet.gr>, ΠΠρΑθ 711/2007

³ <http://www.dsanet.gr>, 752/2006 ΑΠ

συμφερόντων του καταναλωτή και του προμηθευτή αντίστοιχα, για να διαπιστωθεί αν και σε τι βαθμό θίγονται τα συμφέροντα της κάθε πλευράς από την διατήρηση ή την κατάργηση του προς έλεγχο Γ.Ο.Σ.

Σε ότι αφορά την δομή του άρθρου 2 ν.2251/1994 παρατηρούνται τα εξής: στο πρώτο τμήμα του εν λόγω άρθρου δίνεται ο γενικός ορισμός των Γ.Ο.Σ και ο τρόπος διατύπωσής τους, όπως επίσης και δύο ειδικοί ερμηνευτικοί κανόνες. Στο δεύτερο τμήμα του άρθρου και πιο συγκεκριμένα στην 6^η παράγραφο, διατυπώνεται η γενική ρήτρα απαγόρευσης βάσει της οποίας ελέγχεται το κύρος των ΓΟΣ. Ειδικότερα διατυπώνεται μία γενική απαγόρευση βάσει της οποίας «γενικοί όροι συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι. Ο καταχρηστικός χαρακτήρας γενικού όρου ενσωματωμένου σε σύμβαση κρίνεται αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, ο σκοπός της, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά την σύναψή τους και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.»

Μία από τις σημαντικότερες καινοτομίες της αναθεώρησης του εν λόγω άρθρου με το νεότερο Ν.3587/2007 συνίσταται στην κατάργηση του όρου που έκανε λόγο για «υπέρμετρη» διατάραξη της ισορροπίας, με αποτέλεσμα να θεμελιώνεται πλέον καταχρηστικότητα και με μία απλή διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων. Ο λόγος για τον οποίο η θεωρία και η νομολογία οδηγήθηκαν σε μία συσταλτική ερμηνεία της έννοιας της «διατάραξης» οφείλεται στο γεγονός ότι στο δίκαιο των ΓΟΣ δεν νοείται ελευθερία επιλογής. Επομένως, ο νόμος δεν μπορεί να ανεχθεί μη συμφέρουσες για τον πελάτη – καταναλωτή ρυθμίσεις, ακόμη και αν αυτές δεν διαταράσσουν υπέρμετρα την συμβατική ισορροπία.¹ Με την έννοια της διατάραξης νοείται μία ουσιώδης ανισορροπία στην κατανομή των συμβατικών υποχρεώσεων και όχι μία απλώς μη συμφέρουσα ρύθμιση. Ωστόσο, δεν πρέπει όπως προκύπτει και από την παραπάνω διάταξη να παραβλέπεται σε κάθε περίπτωση η ιδιαιτερότητα κάθε σύμβασης, όπως

¹ Γιώργος Μεντής, "Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου", κεφ. "Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων"

επίσης και τα χαρακτηριστικά εκείνα που την διακρίνουν, βάσει των οποίων θα κριθεί η καταχρηστικότητα ή μη ενός όρου.¹

Με στόχο την περαιτέρω διασφάλιση των συναλλαγών, αλλά και την ταχύτερη επίλυση ενδεχόμενων διαφορών, στην παρ.7 του ίδιου άρθρου, ο νομοθέτης παραθέτει έναν ενδεικτικό κατάλογο ορισμένων καταχρηστικών ρητρών, οι οποίες θεωρούνται ex lege καταχρηστικές. Πρόκειται για μία διάταξη, η οποία ενισχύει τη νομική ασφάλεια, καθώς τα αποτελέσματα επέρχονται άμεσα, χωρίς να απαιτείται η συνδρομή των προϋποθέσεων της γενικής ρήτρας της παρ.6 του άρθρου 2.² Η απαρίθμηση, ωστόσο, αυτή είναι ενδεικτική και δεν συνιστά περιορισμό στο να κριθεί οποιοσδήποτε άλλος όρος ως καταχρηστικός.

Η συγκεκριμένη διάταξη αναφέρει ενδεικτικά 32 περιπτώσεις καταχρηστικών όρων, οι οποίοι μπορούν συνοπτικά να ομαδοποιηθούν σε όρους που αφορούν στα εξής:

- Στην κατάρτιση της σύμβασης
- Στην ανανέωση ή λύση της σύμβασης
- Στο περιεχόμενο της σύμβασης
- Στον περιορισμό ή και αποκλεισμό των συμβατικών υποχρεώσεων του προμηθευτή
- Στον περιορισμό των δικαιωμάτων του καταναλωτή
- Στην διεύρυνση ή και επέκταση της ευθύνης του καταναλωτή
- Στην αναστροφή του βάρους της απόδειξης σε βάρος του καταναλωτή³

Πρόκειται για ρήτρες, οι οποίες κρίνονται αυτοδικαίως καταχρηστικές, χωρίς να απαιτείται η εξέταση ή η συνδρομή άλλων προϋποθέσεων, ούτε ακόμη αυτών της γενικής ρήτρας του άρ.2 παρ.6 του ν.2251/1994.

Η βασικότερη έννομη συνέπεια της καταχρηστικότητας ενός ΓΟΣ συνίσταται στην ακυρότητά του. Εκείνο, το οποίο πρέπει να καταστεί σαφές είναι ότι γίνεται λόγος για μερική ακυρότητα του εν λόγω όρου και όχι για ολική ακυρότητα της εκάστοτε δικαιοπραξίας, η οποία εξετάζεται από το δικαστήριο αυτεπαγγέλτως. Η ακυρότητα ενός όρου λόγω καταχρηστικότητας καλύπτεται με κανόνα ενδοτικού

¹ Ιωάννης Καρακώστας, όπ.π. σελ.15

² <http://www.dsnet.gr>, ΠΠρΑθ 711/2007

³ Ιωάννης Καρακώστας, όπ.π. σελ.15

δικαίου που περιέχει σχετική ρύθμιση ή εναλλακτικά με την ερμηνεία της σύμβασης σύμφωνα με το άρθρο 200ΑΚ.¹

Ένα από τα σημαντικότερα και ίσως πλέον επίκαιρα πεδία εφαρμογής των διατάξεων του ν.2251/1994 αποτελούν οι όροι των τραπεζικών συναλλαγών, οι οποίοι τίθενται συνεχώς υπό αμφισβήτηση. Μία από τις βασικότερες προϋποθέσεις για να υπαχθούν και οι όροι των τραπεζικών συναλλαγών στο ερμηνευτικό πλαίσιο της προαναφερόμενης διάταξης είναι η αναλογική ερμηνεία και εφαρμογή των όρων «καταναλωτής» και «παροχή υπηρεσιών».

Ειδικότερα, στα πλαίσια του τραπεζικού κλάδου, ως καταναλωτής θεωρείται κάθε πελάτης της τράπεζας, ο οποίος συναλλάσσεται με αυτήν και υπογράφοντας οποιαδήποτε σύμβαση, γίνεται αποδέκτης των υπηρεσιών και των προϊόντων που προσφέρει, προκειμένου να καλύψει τις προσωπικές και όχι τις επαγγελματικές του ανάγκες. Ο παραπάνω ορισμός, όπως είναι προφανές, καλύπτει το φάσμα της τραπεζικής των ιδιωτών ή διαφορετικά της λιανικής τραπεζικής, δηλαδή φυσικών προσώπων, οι συναλλαγές των οποίων ανέρχονται μέχρις ενός σχετικά μικρού ποσού και διακρίνονται για την επαναληπτικότητα, μαζικότητα και ομοιομορφία τους.²

Ωστόσο, η ολοένα και αυξανόμενη πληθώρα τραπεζικών προϊόντων που απευθύνονται πλέον τόσο σε φυσικά, όσο και νομικά πρόσωπα, όπως επίσης και η ανάγκη για προάσπιση των δικαιωμάτων και συμφερόντων τους απέναντι σε ένα ισχυρότερο οικονομικά αντισυμβαλλόμενο, όπως είναι οι τράπεζες, κατέστησε επιτακτική την ανάγκη για διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 2 ν.2251/1994 σε κάθε πρόσωπο που συναλλάσσεται στα πλαίσια της επαγγελματικής ή και εμπορικής του δραστηριότητας. Η ένταξη στο προστατευτικό πεδίο της έννοιας του καταναλωτή βάσει της θέσης που κατέχει ένα πρόσωπο στην εκάστοτε συναλλαγή και όχι βάσει ενός εκ των προτέρων χαρακτηρισμού του ως "επαγγελματίας" ή όχι, επιτρέπει την προστασία προσώπων, τα οποία, αν γινόταν δεκτή η στενή έννοια του όρου, θα αποκλείονταν αρχικά από το προστατευτικό πλαίσιο της εν λόγω διάταξης. Εκείνο, το οποίο θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη είναι η θέση του προσώπου σε μία σύμβαση και όχι η υποκειμενική κατάστασή του.³

¹ Ιωάννης Καρακώστας, όπ.π. σελ.15

² Ιωάννης Καρακώστας, όπ.π. σελ.15

³ <http://www.dsnet.gr>, 32/2006 ΜΠΡ ΧΑΛΚ

Ο μόνος περιορισμός που τίθεται είναι ο αντισυμβαλλόμενος, δηλαδή η τράπεζα, στα πλαίσια της εκάστοτε συναλλαγής, να διατηρεί την διαπραγματευτική της υπεροχή που γεννά με τη σειρά της μία ανισομέρεια.¹ Η προστασία του καταναλωτή θεμελιώνεται στην ιδιότητα του ως αδύναμου μέρους στη συγκεκριμένη συναλλαγή και ισχύει στο μέτρο που ο συγκεκριμένος καταναλωτής είναι πράγματι το διαπραγματευτικά ασθενέστερο μέρος της υπό κρίση συναλλαγής. Εκείνο, το οποίο δηλαδή είναι κρίσιμο κάθε φορά είναι τα πραγματικά περιστατικά της εκάστοτε περίπτωσης, με βάση τα οποία θα γίνει η στάθμιση των αντιτιθέμενων συμφερόντων.²

Η θεωρία, όπως και η νομολογία, όμως, δεν είναι τόσο κατασταλαγμένη, σε ότι αφορά την υπαγωγή του εγγυητή στα πλαίσια προστασίας του ν.2251/1994. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν δύο δικαστικές αποφάσεις του έτους 2002 και 2003 που οδήγησαν σε διαφορετικά συμπεράσματα. Πρόκειται για την υπ' αριθμ.91/2002 απόφαση του Εφετείου Πειραιώς στο σκεπτικό της οποίας διατυπώθηκε ότι «ο εγγυητής δεν είναι αποδέκτης των προσφερόμενων από την τράπεζα υπηρεσιών και συνεπώς δεν είναι καταναλωτής με την έννοια του άρθρου 1 παρ. 4^α ν.2251/1994». Η δεύτερη, ωστόσο, απόφαση του Εφετείου Αθηνών με αριθμό 5253/2003 ανέφερε στο σκεπτικό της ότι ως καταναλωτής θεωρείται και ο εγγυητής «αφού προσέρχεται στην προμηθεύτρια τράπεζα σαν πελάτης και είναι αποδέκτης των υπηρεσιών αυτής».³

Παρόλο που η μία μερίδα της θεωρίας επικροτεί την μία απόφαση και η άλλη την δεύτερη, το σύνολο αυτής συγκλίνει στην άποψη εκείνη σύμφωνα με την οποία ο εγγυητής του καταναλωτικού ή στεγαστικού δανείου, καθώς επίσης και της πιστωτικής κάρτας δεν μπορεί παρά να ενταχθεί στο πεδίο προστασίας των ν.2251/1994, αφού στόχος της παροχής εγγυήσεως στις παραπάνω περιπτώσεις δεν είναι η ιδιοτελής κάλυψη κερδοσκοπικών συμφερόντων, αλλά η ικανοποίηση ατομικών αναγκών.⁴

Πρόσφατες εξελίξεις της θεωρίας οδήγησαν στην διατύπωση μιας ακόμη άποψης, σύμφωνα με την οποία κριτήριο για την υπαγωγή στο νομικό πλαίσιο

¹ Ιωάννης Καρακώστας, όπ.π. σελ.15

² Ιωάννης Καρακώστας, Γ/2003 "Χρονικά Ιδιωτικού δικαίου, ο αποδέκτης τραπεζικών υπηρεσιών ως καταναλωτής"

³ Ιωάννης Καρακώστας, **ΕφΠειρ 91/2002, ΕφΑθ 5253/2003**

⁴ Ιωάννης Καρακώστας, όπ.π. σελ.15

προστασίας του καταναλωτή ενός εγγυητή είναι η ύπαρξη ή μη της δυνατότητας αυτοπροστασίας του.¹

Επίσης, σε ότι αφορά την έννοια του «προμηθευτή» και της «παροχής υπηρεσιών» σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ.4 περ.β ν.2251/1994, είναι κοινώς αποδεκτό ότι σε αυτές μπορεί να υπαχθεί και η τράπεζα. Σύμφωνα με τις διατάξεις του ν.2076/1992, αλλά και του Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας, η τράπεζα συνιστά και αυτή μία «επιχείρηση, η οποία δέχεται καταθέσεις από το κοινό, χορηγεί πιστώσεις και περιέχει όσες άλλες υπηρεσίες προβλέπονται από την άδεια λειτουργίας της». Παράλληλα, αποτελεί πλέον αναμφισβήτητο γεγονός ότι η πληθώρα των τραπεζικών προϊόντων γνωστοποιούνται – «προσφέρονται» και αρκετά συχνά καθορίζουν τις επιλογές του καταναλωτικού κοινού μέσω κάποιας διαφημιστικής καμπάνιας, η οποία έχει μαζικό χαρακτήρα.²

¹ Ιωάννης Καρακώστας, όπ.π. σελ.15

² Ιωάννης Καρακώστας, όπ.π. σελ.15

2.ΚΑΤΑΧΡΗΣΤΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΤΕΓΑΣΤΙΚΩΝ ΔΑΝΕΙΩΝ

I. ΓΕΝΙΚΑ

Η σύγχρονη νομολογία των ελληνικών δικαστηρίων έχει μια πληθώρα δικαστικών αποφάσεων, οι οποίες έκριναν κατά διαστήματα ως καταχρηστικούς αρκετούς από τους όρους των συμβάσεων των στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων ως επί το πλείστον. Η συμμόρφωση με τις αποφάσεις αυτές κατέστη υποχρεωτική με την σχετική Υπουργική Απόφαση που εξεδόθη στις 24/06/2008, η οποία υποχρεώνει τις Τράπεζες στην οριστική απόσυρση των όρων αυτών από τις συμβάσεις τους. Το σημαντικότερο πλεονέκτημα της προαναφερόμενης απόφασης συνίσταται στην αναδρομική της ισχύ, στο γεγονός δηλαδή ότι ισχύει και για παλαιότερες συμβάσεις, με αποτέλεσμα οι καταναλωτές να μην αναγκάζονται πλέον να καταφεύγουν στην Δικαιοσύνη, για την απόσυρση των όρων αυτών από τις συμβάσεις που έχουν υπογράψει.¹ Επίσης, σημαντική τομή θεωρείται και η διάταξη που έχει ενσωματωθεί στο προσχέδιο νόμου για την προστασία του καταναλωτή, σύμφωνα με την οποία στις Τράπεζες θα μπορούν να επιβληθούν μεγάλα χρηματικά πρόστιμα αν δεν προχωρήσουν σε κατάργηση των σχετικών όρων από τις συμβάσεις τους.²

Συνοπτικά, οι όροι που κρίθηκαν ως καταχρηστικοί και οι οποίοι πρέπει σύμφωνα με τη σχετική απόφαση να παραλείπονται από τις συμβάσεις δανείων κυμαινόμενου επιτοκίου των τραπεζών, είναι οι παρακάτω:

1. η τράπεζα απαγορεύεται να ζητά από τους δανειολήπτες ποινή προεξόφλησης σε περίπτωση προεξόφλησης του δανείου μετά τον πρώτο χρόνο
2. ως βάση υπολογισμού των τόκων θα λαμβάνονται οι 365 ημέρες και όχι οι 360
3. απαγορεύονται οι κλιμακωτές χρεώσεις των εξόδων «χρηματοδότησης», της «δαπάνης εξέτασης αιτήματος» ή «προέγκρισης δανείου».

¹ Εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», Τετάρτη 25 Ιουνίου 2008, Κ. Σώκου, «Συμμόρφωση των Τραπεζών με την κατάργηση προμηθειών»

² www.acci.gr

4. απαγόρευση στην επιβολή «εξόδων φακέλου»
5. απαγορεύεται να απαιτείται η εξόφληση του υπολειπόμενου κεφαλαίου σε περίπτωση καθυστέρησης πληρωμής έστω και μίας δόσης
6. δεν επιτρέπεται να ζητείται ως πρόσθετη εξασφάλιση η εκχώρηση των ενοικίων, όταν έχει ήδη προσημειωθεί το χρηματοδοτούμενο ακίνητο και προσφέρεται και πρόσθετη εξασφάλιση της προσωπικής εγγύησης
7. απαγορεύεται να υποχρεώνει η τράπεζα τον εγγυητή να παραιτείται από τα νόμιμα δικαιώματά του, όταν από δική της υπαιτιότητα δεν φροντίζει εγκαίρως να ικανοποιηθεί από τον πιστούχο¹

¹ Εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», Τετάρτη 25 Ιουνίου 2008, Κ. Σώκου, «Συμμόρφωση των Τραπεζών με την κατάργηση προμηθειών»

II. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Μία από τις πλέον πρόσφατες αποφάσεις της ελληνικής νομολογίας, η οποία βασιζόμενη στην καταχρηστικότητα Γ.Ο.Σ. υποχρέωσε πιστωτικό ίδρυμα στην καταβολή αποζημίωσης είναι η ΕιρΑθ1642/2008¹. Αντικείμενο ελέγχου της προαναφερθείσας απόφασης είναι ο Γ.Ο.Σ. της ένδικης σύμβασης που επέτρεπε στην Τράπεζα να τροποποιεί μονομερώς το επιτόκιο δανεισμού. Για τον έλεγχο ενός Γ.Ο.Σ., όπως προκύπτει και από το σκεπτικό της απόφασης ακολουθούνται δύο στάδια: κατά το πρώτο στάδιο ελέγχου εξετάζεται το ενδεχόμενο υπαγωγής του υπό αμφισβήτηση όρου σε κάποια από τις 32 ενδεικτικές περιπτώσεις που με σαφήνεια αναφέρονται στο αρ.2 παρ.7 του Ν.2251/1994. Εάν συντρέχει τέτοια περίπτωση, τότε ο σχετικός όρος κρίνεται αυτοδικαίως καταχρηστικός και κατά συνέπεια άκυρος, χωρίς να απαιτείται η συνδρομή κάποιας άλλης προϋπόθεσης.

Εφόσον κατά το πρώτο βήμα ελέγχου δεν αποδειχτεί η καταχρηστικότητα του Γ.Ο.Σ., τότε ο έλεγχος συνεχίζεται με βάση τα κριτήρια που τίθενται από την παρ.6 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994, αλλά και τον θεμελιώδη κανόνα, σύμφωνα με τον οποίο συντρέχει περίπτωση καταχρηστικότητας, όταν υφίσταται «διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή».

Στην προκειμένη περίπτωση, ο Γ.Ο.Σ. που εξετάζεται είναι αυτός με τον οποίο συμφωνήθηκε το επιτόκιο του στεγαστικού δανείου ενός καταναλωτή να είναι κυμαινόμενο, ίσο με το Βασικό Επιτόκιο Στεγαστικών Δανείων της συγκεκριμένης Τράπεζας προσαυξανόμενο κατά το ποσοστό της εισφοράς. Επίσης, συμφωνήθηκε ότι σε περίπτωση μεταβολής του επιτοκίου, το νέο επιτόκιο θα είχε ισχύ από την ημέρα λήψης της σχετικής απόφασης, η οποία θα έπρεπε να αναρτηθεί σε δύο Αθηναϊκές εφημερίδες ή να γνωστοποιηθεί στον πελάτη κατά την πληρωμή της δόσης του.²

Το δικαστήριο έκρινε ότι ο προαναφερόμενος όρος αντίκειται στο περιεχόμενο των διατάξεων του άρθρου 2 §6 και 7 του Ν.2251/1994, καθώς είναι αόριστος και επιτρέπει στην Τράπεζα να προβαίνει σε μεταβολές του επιτοκίου της, χωρίς να προσδιορίζει με σαφήνεια τα κριτήρια και τον τρόπο υπολογισμού των

¹ <http://www.dsnet.gr>, ΕιρΑθ1642/2008

² <http://www.dsnet.gr>, ΕιρΑθ1642/2008

επιτοκιακών αναπροσαρμογών, οι οποίες λαμβάνουν χώρα κάτω από προϋποθέσεις άγνωστες στον δανειολήπτη. Όπως προκύπτει και από την ΠΔ/ΤΕ 2501/2002, η οποία εκδόθηκε μετά την ΑΠ1219/2001¹ κριτήριο αναπροσαρμογής των μεταβολών των επιτοκίων χορηγήσεων είναι η συνθήκες που επικρατούν στην διατραπεζική αγορά και ειδικότερα το επιτόκιο δανεισμού των τραπεζών μεταξύ τους, με βάση το οποίο εκτιμάται και το κόστος δανεισμού. Στην ίδια απόφαση εξειδικεύεται και η υποχρέωση ενημέρωσης προς τον καταναλωτή που έχουν τα πιστωτικά ιδρύματα και το ελάχιστο των κριτηρίων τα οποία υποχρεούνται να προσδιορίσουν.

Σε ότι αφορά τα κυμαινόμενα επιτόκια ειδικά, πρέπει να αναφερθεί ότι εκμηδενίζουν τον κίνδυνο δανεισμού των Τραπεζών, καθώς δεδομένου του επιτοκίου αναφοράς μπορούν να προβαίνουν σε αντίστοιχες μεταβολές των χορηγητικών τους επιτοκίων διατηρώντας το κόστος, αλλά και το κέρδος δανεισμού τους σταθερό. Ο λόγος για τον οποίο οι δανειολήπτες αναλαμβάνουν τον κίνδυνο από την επιλογή ενός κυμαινόμενου επιτοκίου είναι το όφελος που θα αποκομίσουν σε ενδεχόμενη πτωτική πορεία των επιτοκίων.

Ωστόσο, στην προκειμένη περίπτωση, ο Γ.Ο.Σ. με βάση τον οποίο η Τράπεζα προέβαινε στις αναπροσαρμογές των επιτοκίων κρίθηκε καταχρηστικός, δεδομένου ότι εμφάνιζε αοριστία, καθώς δεν γινόταν προσδιορισμός του επιτοκίου αναφοράς, αλλά και των λοιπών κριτηρίων με βάση τα οποία θα λάμβαναν χώρα οι μεταβολές των επιτοκίων.²

Με το ίδιο ζήτημα, του ελέγχου της καταχρηστικότητας γενικού όρου που κατοχύρωνε το δικαίωμα μονομερούς από την Τράπεζα αναπροσαρμογής του επιτοκίου, ασχολήθηκε και η 3441/2007 ΕΙΡ ΑΘ. Στην προκειμένη περίπτωση, στη σύμβαση που καταρτίστηκε, συμφωνήθηκε το επιτόκιο να είναι κυμαινόμενο και ίσο με το βασικό στεγαστικό επιτόκιο σε Euro. Η μόνη παράμετρος που τέθηκε στον σχετικό όρο της σύμβασης ανέφερε ότι η Τράπεζα προχωράει σε αναπροσαρμογή του επιτοκίου λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες της αγοράς.³

Και ο όρος αυτός, κρίθηκε ως καταχρηστικός και κατά συνέπεια άκυρος, δεδομένου ότι εμφάνιζε αοριστία ως προς τα κριτήρια με βάση τα οποία θα αναπροσαρμόζεται το επιτόκιο της υπό εξέταση σύμβασης. Τα κριτήρια αυτά θα

¹ <http://www.dsnet.gr>, ΕιρΑ01642/2008

² <http://www.dsnet.gr>, ΕιρΑ01642/2008

³ <http://www.dsnet.gr>, 3441/2007 ΕΙΡ ΑΘ

έπρεπε να προσδιοριστούν ειδικά και με σαφήνεια, όπως επίσης και να κοινοποιηθούν στον αντισυμβαλλόμενο της Τράπεζας, προκειμένου να του είναι γνωστά εκ των προτέρων. Και σε αυτήν την απόφαση, καθίσταται σαφές ότι, το πλέον καθοριστικό κριτήριο για τις μεταβολές του επιτοκίου είναι το κόστος χρήματος της αγοράς, ενώ ο δείκτης επιτοκίου, τον οποίο θα έπρεπε να ακολουθεί το επιτόκιο της σύμβασης είναι το επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.¹

Εξίσου σημαντική με την προαναφερθείσα απόφαση, με την οποία αναγνωρίστηκε η καταχρηστικότητα ενός ακόμη Γ.Ο.Σ. είναι η ΜΠρΑθ 2128/2008. Πρόκειται για μία επίσης πρόσφατη δικαστική απόφαση, με την οποία εξετάστηκε το σύννομο ενός Γενικού Όρου που αφορούσε στην επιβολή «ποινής» λόγω πρόωρης εξόφλησης στεγαστικού δανείου. Ο υπό εξέταση όρος υποχρέωνε τους δανειολήπτες στην καταβολή ενός ποσού ίσου με το 2,5% του πρόωρα εξοφλούμενου κεφαλαίου, ενώ αν η πρόωρη εξόφληση λάβει χώρα μέσα σε τρία χρόνια από την εκταμίευση του δανείου, ο δανειζόμενος υποχρεούται να επιστρέψει το ποσό των τόκων του πρώτου εξαμήνου, τους οποίους δεν κατέβαλε τότε.² Στους όρους τις ένδικης σύμβασης αναφερόταν ότι κατά το πρώτο εξάμηνο του δανείου οι δανειολήπτες δεν θα κατέβαλαν τόκο, ενώ κατά τη διάρκεια του δεύτερου εξαμήνου θα κατέβαλλαν τόκο υπολογιζόμενο με σταθερό επιτόκιο ύψους 3,60%. Με το πέρας του πρώτου έτους, το επιτόκιο θα αναπροσαρμοζόταν στο τρέχον κυμαινόμενο επιτόκιο.

Όπως προέκυψε από μία γρήγορη θεώρηση του αμφισβητούμενου όρου, το περιεχόμενό του αντίκειται τόσο στο άρθρο 2 παρ. 7 εδ. ια του Ν.2251,1994, όσο και στην παρ.6 του ίδιου άρθρου, του ίδιου νομοθετήματος. Οι λόγοι στους οποίους βασίστηκε η επίκληση της καταχρηστικότητας του εν λόγω Γ.Ο.Σ. συνοψίζονται στους παρακάτω:

- η τράπεζα κάνει λόγο για αποζημίωση, χωρίς όμως να διευκρινίζει την ζημία την οποία υφίσταται και προς αποκατάσταση της οποίας αξιώνει το εν λόγω ποσό³
- δεν προσδιορίζεται με σαφήνεια και ακρίβεια το ύψος του ποσού που υποχρεούται ο δανειολήπτης να καταβάλλει, όπως επίσης και ο ακριβής τρόπος υπολογισμού του. Η απλή αναφορά ενός ποσοστού της τάξεως του

¹ <http://www.dsnet.gr>, 3441/2007 ΕΙΡ ΑΘ

² <http://www.dsnet.gr>, ΜΠρΑθ 2128/2008

³ <http://www.dsnet.gr>, ΜΠρΑθ 2128/2008

2,5% επί του εκάστοτε πρόωρα εξοφλούμενου κεφαλαίου, συνιστά ένα μέγεθος συνεχώς μεταβαλλόμενο, το οποίο δεν επιτρέπει στον καταναλωτή να γνωρίζει εκ των προτέρων την οφειλή του, αλλά και το τι αυτή καλύπτει, καθώς δεν είναι εφικτός ο απλός αριθμητικός υπολογισμός της¹

Βασιζόμενο στους παραπάνω λόγους, όπως επίσης και στην «σημαντική διατάραξη που δημιουργείται στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή», το δικαστήριο απεφάνθη θετικά για την καταχρηστικότητα του συγκεκριμένου όρου.

Από την άλλη πλευρά, και προκειμένου να γίνει πιο κατανοητός ο έλεγχος στον οποίο προβαίνουν τα δικαστήρια, αλλά και τα κριτήρια αυτού, πρέπει να αναφερθεί ότι, ο όρος που προέβλεπε υποχρέωση του δανειολήπτη σε καταβολή αποζημίωσης, ίσης με το ποσό των τόκων το οποίο επωφελήθηκε κατά το πρώτο εξάμηνο του δανείου, κρίθηκε ως μη καταχρηστικός. Τα κριτήρια ελέγχου του όρου αυτού οδηγούν σε εκ διαμέτρου αντίθετα αποτελέσματα σε σχέση με τον πρώτο όρο. Ειδικότερα κρίθηκε ότι αφού:

- δεν έρχεται σε αντίθεση με τις βασικές αρχές της διαφάνειας και της σαφήνειας, καθώς το τίμημα είναι σαφώς προσδιορισμένο και μπορεί ακόμη και ο μέσος καταναλωτής να γνωρίζει ανά πάσα στιγμή το ύψος στο οποίο ανέρχεται αυτή η υποχρέωση²
- στην περίπτωση κατά την οποία ο υπό εξέταση όρος κρινόταν ως καταχρηστικός τότε θα οδηγούμασταν και σε αυτήν την περίπτωση σε σημαντική διατάραξη της ισορροπίας, όπως αυτή περιγράφεται στο άρθρο 2 §6 Ν.2251/1994 με τη διαφορά, όμως, ότι στην περίπτωση αυτή η διατάραξη θα ήταν εις βάρος του πιστωτικού ιδρύματος. Ο λόγος είναι ότι η Τράπεζα προσέφερε στον πελάτη της την άτοκη «περίοδο χάριτος» για το πρώτο εξάμηνο του δανείου, υπό την προϋπόθεση ότι το δάνειο θα παρέμενε ενεργό και θα εκτοκίζόταν για τρία έτη τουλάχιστον. Η πρόωρη εξόφληση επομένως του δανείου, συνιστά ζημία για την Τράπεζα, η οποία προσδιορίζεται με σαφήνεια και προς αποκατάσταση της οποίας κρίθηκε

¹ <http://www.dsnet.gr>, ΜΠρΑθ 2128/2008

² <http://www.dsnet.gr>, ΜΠρΑθ 2128/2008

αναγκαία η καταβολή της περιγραφόμενης στον συγκεκριμένο όρο αποζημίωσης.¹

Για τους παραπάνω λόγους, κρίθηκε και αποφασίστηκε ότι ο υπό εξέταση Γ.Ο.Σ. είναι κατά το ένα μέρος του καταχρηστικός, ενώ κατά το υπόλοιπο μέρος του είναι απολύτως σύμφωνος με τις απαιτήσεις της τραπεζικής και των αρχών που επιβάλλει.

Προς την ίδια κατεύθυνση κατά τον έλεγχο του κύρους ενός ακόμη Γ.Ο.Σ. που αφορούσε στην καταβολή αποζημίωσης λόγω πρόωρης εξόφλησης του δανείου, κινήθηκε και η 4593/2005 ΜΠΡ ΑΘ. Στις συγκεκριμένες ένδικες συμβάσεις η Τράπεζα χορήγησε δύο δάνεια, το πρώτο εκ των οποίων είχε συνολική διάρκεια 15 ετών και εκτοκίζονταν για τα πρώτα δέκα μόνο χρόνια με σταθερό επιτόκιο, ενώ για το δεύτερο δάνειο συνολικής διάρκειας δέκα ετών είχε συμφωνηθεί κυμαινόμενο επιτόκιο. Στην πρώτη σύμβαση, γινόταν λόγος για υποχρέωση του δανειστή, αν εξοφλήσει πρόωρα το δάνειο, κατά τη διάρκεια της σταθερής περιόδου, να καταβάλλει το «κόστος επανατοποθέτησης» κεφαλαίου ίσο με τους τόκους τριών μηνών και στην δεύτερη για αποζημίωση ίση με το 2,5% του ανεξόφλητου κεφαλαίου².

Και οι δύο όροι κρίθηκαν καταχρηστικοί και συνεπώς άκυροι, καθώς το τίμημα ήταν διατυπωμένο αόριστα, μην επιτρέποντας τον καθορισμό του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον δανειολήπτη. Σε ότι αφορά την δεύτερη σύμβαση δανείου ειδικότερα, η καταχρηστικότητα του γενικού όρου θεμελιώθηκε και σε ένα πρόσθετο επιχείρημα, σύμφωνα με το οποίο η Τράπεζα διατηρώντας το κυμαινόμενο επιτόκιο, μπορούσε να επαναχορηγήσει το πρόωρα εξοφλούμενο κεφάλαιο σε κάποιον άλλον πελάτη, χωρίς να ζημιωθεί με πρόσθετο κόστος επανατοποθέτησης³.

Συναφής με το περιεχόμενο των παραπάνω αποφάσεων είναι και η υπ' αριθμόν 1495/2006 ΑΠ. Πρόκειται για μία απόφαση, η οποία εξεδόθη κατόπιν σχετικής αίτησης αναίρεσης των αποφάσεων 21367/2004 ΑΠ και 737/2005 ΕΦΘεσσ που υπεβλήθη από τους δανειολήπτες⁴. Οι όροι της σύμβασης, την οποία είχαν υπογράψει προέβλεπαν την δυνατότητα πρόωρης μερικής ή ολικής εξόφλησης του

¹ <http://www.dsanet.gr>, ΜΠΡΑΘ 2128/2008

² <http://lawdb.intrasoftnet.com/nomos>, 4593/2005 ΜΠΡ ΑΘ

³ <http://lawdb.intrasoftnet.com/nomos>, 4593/2005 ΜΠΡ ΑΘ

⁴ <http://lawdb.intrasoftnet.com/nomos>, 1495/2006 ΑΠ

δανείου, κατά τις ημερομηνίες καταβολής των τοκοχρεωλυτικών δόσεων, εφόσον, όμως, δεν υπήρχε ληξιπρόθεσμη οφειλή. Σε αυτήν την περίπτωση οι δανειστές υποχρεούνταν να καταβάλλουν αποζημίωση ίση με τον τόκο ενός εξαμήνου για το καταβαλλόμενο κεφάλαιο.

Όπως κρίθηκε και στις προηγούμενες αποφάσεις, ένας τέτοιος όρος στον οποίο περιγράφεται με σαφήνεια και ακρίβεια το ύψος της οφειλόμενης αποζημίωσης είναι «εντός των ορίων που επιβάλλει η καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη» και ως εκ τούτου δεν μπορεί να θεωρηθεί καταχρηστικός.

Με την καταχρηστικότητα γενικού όρου, με τον οποίο θεμελιωνόταν η υποχρέωση του δανειολήπτη σε καταβολή αποζημίωσης, σε περίπτωση πρόωρης μερικής ή ολικής εξόφλησης, ασχολείται και η 5985/2006 ΕΙΡ ΘΕΣΣΑΛ. Η συγκεκριμένη απόφαση εμφανίζει κάποια στοιχεία διαφορετικά σε σχέση με την προαναφερθείσα απόφαση και καταλήγει σε διαφορετικό συμπέρασμα.¹

Ο Γ.Ο.Σ., το κύρος του οποίου ελέγχεται στην απόφαση αυτή δημιουργεί στον καταναλωτή την υποχρέωση καταβολής αποζημίωσης στις εξής περιπτώσεις: α) αν η μερική ή ολική πρόωρη εξόφληση λάβει χώρα στο πρώτο μισό της διάρκειας του δανείου, ο δανειολήπτης καταβάλλει «ποινή» ίση με τους τόκους έξι μηνών και β) εάν η πρόωρη εξόφληση γίνει κατά το δεύτερο μισό της διάρκειας του δανείου, το ποσό της αποζημίωσης ισούται με τους τόκους τριών μηνών. Από το κείμενο του όρου, καθίσταται σαφές ότι πρόκειται για έναν γενικό όρο, ο οποίος κατ' αρχήν ικανοποιεί τις αρχές της διαφάνειας και της σαφήνειας. Πρόκειται για τις δύο βασικές αρχές που αφορούν στις νομικές συνέπειες μιας ρήτρας ή στις δυσμενείς οικονομικές συνέπειες που μπορεί να συνεπάγεται για τον ένα εκ των δύο συμβαλλομένων και προϋποθέτουν τη σαφή και κατανοητή διατύπωση του όρου, την τήρηση της αρχής του ορισμένου ή οριστού περιεχομένου και την αρχή της προβλεψιμότητας της υπαρξης των όρων. Οι δύο αυτές αρχές μάλιστα, πρέπει να ικανοποιούνται τόσο ως προς το περιεχόμενο, όσο και ως προς την αιτία της παροχής.²

Όπως αναφέρεται και στο σκεπτικό της συγκεκριμένης απόφασης, «η διατάραξη της ισορροπίας του άρθρου 2 παρ.6 του Ν.2251/1994, κρίνεται με βάση τις προσδοκίες του καταναλωτή, ο οποίος ως δανειολήπτης έχει βάσιμα την προσδοκία ότι η πρόωρη εξόφληση δημιουργεί ζημία στην τράπεζα, την οποία δικαίως πρέπει να

¹ <http://lawdb.intrasoftnet.com/nomos> , 5985/2006 ΕΙΡ ΘΕΣΣΑΛ

² <http://lawdb.intrasoftnet.com/nomos> , 5985/2006 ΕΙΡ ΘΕΣΣΑΛ

αποκαταστήσει. Η προσδοκία αυτή δικαιολογείται από το γεγονός ότι η Τράπεζα, στις συμβάσεις της, αναφέρει τον όρο «αποζημίωση», σε περίπτωση «πρόωρης εξόφλησης». Δεδομένου ότι, η πρόωρη εξόφληση είναι δικαίωμα του δανειολήπτη, το οποίο αυτός ασκεί προκειμένου να αποδεσμευτεί από τη διαρκή του σχέση με την Τράπεζα που τον δανειοδότησε, προϋπόθεση είναι να γίνει αυτό αζημίως για την Τράπεζα.¹»

Σε ότι αφορά την αποκατάσταση της ζημίας που αξιώνει η Τράπεζα από τον δανειολήπτη στην περίπτωση της μονομερούς καταγγελίας από πλευράς του δανειολήπτη, πριν από τον συμφωνημένο χρόνο λήξης της σύμβασης, στο σκεπτικό της απόφασης αναφέρεται σχετικά ότι «είναι λογικό να προκαλείται ζημία στην Τράπεζα από τη μονομερή ανατροπή της συμφωνημένης επένδυσης της και είναι νόμιμο το δικαίωμα της να απαιτεί από τον πελάτη της αποζημίωση για τη ζημία που υφίσταται, η οποία συνίσταται στο κόστος επανατοποθέτησης των χρημάτων της, δηλαδή στο κόστος για την εύρεση νέου πελάτη, για σύναψη νέας σύμβασης δανείου, όπως επίσης και για τη ζημία από τη διαφορά των επιτοκίων σε περίπτωση πτωτικής τους πορείας και σύναψης της νέας σύμβασης δανείου με επιτόκιο ενδεχομένως χαμηλότερο από εκείνο που είχε συμφωνηθεί με τον πελάτη που προεξόφλησε το επιτόκιο.²»

Καθοριστικό στοιχείο στη συγκεκριμένη απόφαση, εξαιτίας του οποίου θεωρήθηκε δικαιολογημένη η καταβολή «ποινής» από τον πελάτη στην Τράπεζα είναι το σταθερό επιτόκιο, με το οποίο εκτοκίζεται το εν λόγω δάνειο. Πρόκειται για ένα επιτόκιο, το οποίο είχε συμφωνηθεί να παραμείνει σταθερό καθ' όλη τη διάρκεια του δανείου. Η ζημία την οποία υπέστη η Τράπεζα από την πρόωρη εξόφληση είναι προφανής: ενώ είχε προϋπολογίσει μία απόδοση του κεφαλαίου που δάνεισε στον συγκεκριμένο πελάτη βάσει του σταθερού επιτοκίου που του χορήγησε, η απόδοση αυτή δεν επιτεύχθηκε, καθώς το κεφάλαιο αποπληρώθηκε σε συντομότερο χρονικό διάστημα από το αρχικά συμφωνηθέν στη σύμβαση. Η μειωμένη απόδοση του κεφαλαίου αυτού, σε συνδυασμό με την πιθανότητα το κεφάλαιο αυτό η Τράπεζα να το δανείσει σε επόμενο πελάτη, με χαμηλότερο επιτόκιο, λόγω μιας ενδεχόμενης καθοδικής πορείας των επιτοκίων καθιστούν αναμφισβήτητη την ζημία του

¹ <http://lawdb.intrasoftnet.com/nomos> , 5985/2006 ΕΙΡ ΘΕΣΣΑΛ

² <http://lawdb.intrasoftnet.com/nomos> , 5985/2006 ΕΙΡ ΘΕΣΣΑΛ

πιστωτικού ιδρύματος. Εξάλλου, δεν πρέπει να παραβλεφθεί ότι, στις περιπτώσεις χορηγήσεων με σταθερό επιτόκιο, τόσο η Τράπεζα, όσο και ο πελάτης – αντισυμβαλλόμενος αναλαμβάνουν αυτό το κόστος, για να εξασφαλιστούν έναντι μιας καθοδικής ή ανοδικής πορείας των επιτοκίων αντίστοιχα. Στην περίπτωση όμως, των χορηγήσεων με κυμαινόμενο επιτόκιο, η Τράπεζα έχει τη δυνατότητα κρατώντας σταθερή μία προσαύξηση στο εκάστοτε κυμαινόμενο επιτόκιο του πελάτη, να διατηρεί και σταθερό το περιθώριο κέρδος της, ανεξαρτήτως των μεταβολών του εκάστοτε δείκτη επιτοκίου.

Για τους παραπάνω λόγους, όπως επίσης και λόγω του ότι ο γενικός όρος με τον οποίο συμφωνήθηκε η καταβολή της αποζημίωσης – ποινής ήταν διατυπωμένος εκ των προτέρων με σαφήνεια και διαφάνεια, το δικαστήριο οδηγήθηκε στο να αποφανθεί αρνητικά για την καταχρηστικότητα του συγκεκριμένου όρου. Εξίσου σημαντικά στην παραπάνω απόφαση, συνέβαλλε και το γεγονός ότι, ο όρος της «ποινής» ήταν σαφής ως προς τα κριτήρια υπολογισμού της. Πιο συγκεκριμένα, έκανε λόγο για «ποινή» ίση με τους τόκους έξι ή τριών μηνών, αναλόγως του αν η προεξόφληση πραγματοποιούνταν κατά το πρώτο ή δεύτερο ήμισυ της διάρκειας του δανείου. Καθώς λοιπόν:

- i. το επιτόκιο παραμένει σταθερό και επομένως γνωστό εκ των προτέρων στον πελάτη και
- ii. το κεφάλαιο το οποίο θα προεξοφληθεί και επί του οποίου θα υπολογιστούν οι τόκοι των έξι ή τριών μηνών είναι μία μεταβλητή, για την οποία αποφασίζει ο ίδιος ο δανειολήπτης ,

δεν υπάρχει καμία αμφιβολία, ότι ο σχετικός όρος είναι διατυπωμένος με απόλυτη σαφήνεια.

Πολύ πρόσφατη απόφαση με την οποία ελέγχθηκε και αποφασίστηκε η καταχρηστικότητα ενός ακόμη Γενικού Όρου Συναλλαγών είναι η ΕιρΑθ 269/2008. Το περιεχόμενό της είναι συναφές με αυτό των προαναφερόμενων αποφάσεων, καθώς και αυτή η απόφαση αφορά στα έξοδα δανείου. Πιο συγκεκριμένα, αντικείμενο ελέγχου αποτέλεσε ο Γ.Ο.Σ. εκείνος με τον οποίο η Τράπεζα υποχρέωνε τους καταναλωτές στην καταβολή εξόδων δανείου.¹

Τα εν λόγω έξοδα συνιστούν, όπως προκύπτει και από το σκεπτικό της απόφασης, προμήθειες, η είσπραξη των οποίων επιφέρει «διατάραξη των

¹ <http://www.dsnet.gr>, ΕιρΑθ 269/2008

δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών, σε βάρος του καταναλωτή». Η ύπαρξη συγκεκριμένων χαρακτηριστικών συνετέλεσε στο συμπέρασμα ότι τα εν λόγω έξοδα συνιστούν προμήθειες που εισπράττονται παρανόμως και πρέπει να επιστραφούν στους δανειολήπτες, βάσει των διατάξεων του αδικαιολόγητου πλουτισμού. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι τα εξής:

- i. πρόκειται για αποζημίωση που υπολογίζεται σαν ποσοστό επί του εκάστοτε ποσού του δανείου
- ii. προκαταβάλλεται από τους δανειολήπτες, ακόμη και πριν από την εκταμίευση του δανείου και δεν σχετίζεται με μεταβλητά στοιχεία, όπως είναι για παράδειγμα το επιτόκιο του κάθε καταναλωτή.
- iii. δεν μπορεί να αποδειχθεί ή να δικαιολογηθεί με αντίστοιχα παραστατικά από την τράπεζα η είσπραξη των συγκεκριμένων εξόδων

Όλα τα παραπάνω συνέτειναν στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για προμήθειες, παράνομα εισπρακτέες, οι οποίες έχουν επιβληθεί με την μορφή των Γ.Ο.Σ που, όπως απεδείχθη, αντίκεινται στις διατάξεις των §6, 7 του άρθρου 2 Ν.2251/1994 και συνεπώς κρίθηκαν καταχρηστικές.

Στην καταχρηστικότητα όρου που προβλέπει επιβαρύνσεις σε ποσοστό 1% επί του ποσού του δανείου, ως έξοδα χρηματοδότησης, καταλήγει και η 142/2006 ΠΠΡ ΑΘ¹. Η απόφαση αυτή, βασίστηκε στη διάταξη του άρθρου 1 της ΠΔ/ΤΕ 1969/1991, αλλά και στην απόφαση ΕΝΠΘ/ΤΕ 524/1993, στις οποίες ορίζεται ότι δεν επιτρέπεται η είσπραξη προμήθειας σε δάνεια στα οποία το επιτόκιο ορίζεται ελεύθερα από τα πιστωτικά ιδρύματα. Τα χαρακτηριστικά που φέρει η έννοια της προμήθειας είναι ευδιάκριτα και σε αυτά τα έξοδα: πρόκειται για έξοδα που προεισπράττονται, έχουν προκαθορισμένο ύψος και είναι ανεξάρτητα από το ύψος του επιτοκίου.

Το νέο στοιχείο, σε σχέση με τις προηγούμενες αποφάσεις, που εισάγει η συγκεκριμένη απόφαση είναι η αποδέσμευση της έννοιας του Γενικού Όρου Συναλλαγών από την έγγραφη αποτύπωσή του.²Ειδικότερα ορίζεται ότι, εφόσον συντρέχουν όλες οι παρακάτω προϋποθέσεις, δεν μπορεί να μην ενταχθεί ένας όρος στο πλαίσιο προστασίας των Γ.Ο.Σ. για τον λόγο και μόνο ότι δεν έχει αποτυπωθεί

¹ <http://lawddb.intrasoftnet.com/nomos> , 142/2006 ΠΠΡ ΑΘ

² <http://lawddb.intrasoftnet.com/nomos> , 142/2006 ΠΠΡ ΑΘ\

γραφώς. Οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληρούνται σε κάθε περίπτωση είναι οι εξής:

- έχουν προβλεφθεί εκ των προτέρων
- δεν αποτελούν αντικείμενο διαπραγμάτευσης
- ισχύουν για απροσδιόριστο αριθμό μελλοντικών συμβάσεων

Εξίσου σημαντική με τις προαναφερθείσες αποφάσεις, αναφορικά με την καταχρηστικότητα των Γ.Ο.Σ. που αφορούν στα έξοδα δανείου είναι και η ΠΠρΑθ 961/2007, το διατακτικό της οποίας οριστικοποιήθηκε με την έκδοση της 3499/2008 απόφασης του Εφετείου Αθηνών. Ειδικότερα, όπως προκύπτει και από το περιεχόμενο της εν λόγω απόφασης, κρίθηκε άκυρος ως καταχρηστικός ο ΓΟΣ με τον οποίο ορίζεται εφάπαξ δαπάνη εξέτασης αιτήματος δανειοδότησης και προέγκρισης δανείων μη επιδοτούμενων ή επιδοτούμενων από το Ελληνικό Δημόσιο. Στο έντυπο που προσκομίστηκε από την εναγόμενη γίνεται λόγος για την εν λόγω δαπάνη, η οποία διαμορφώνεται κλιμακωτά, βάσει του ποσού του δανείου.¹

Η απόφαση του Αρείου Πάγου με αριθμό ΑΠ 430/2005 αποτέλεσε την ερμηνευτική διάταξη, με βάση την οποία κρίθηκε η καταχρηστικότητα του εν λόγω όρου, καθώς στο σκεπτικό αυτής αποσαφηνίζεται ο ορισμός του τιμήματος: «κάθε επιβάρυνση ή αποζημίωση πρέπει να είναι σαφής, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 2 παρ.7 εδ. Ια του ν. 2251/1994, κατά την οποία το τίμημα πρέπει να είναι για τον καταναλωτή σαφώς περιγεγραμμένο και προσδιορισμένο. Στο τίμημα ανήκει κάθε είδος παροχής, που θα καταβάλει ο καταναλωτής, ως αντίτιμο για τις υπηρεσίες που του παρέχονται. Συνεπώς, πρέπει ο καταναλωτής να αντιληφθεί με πλήρη σαφήνεια την υποχρέωση που αναλαμβάνει ως προς την επιβάρυνση της πρόωρης εξόφλησης. Η διαφάνεια και σαφήνεια πρέπει να υπάρχουν τόσο ως προς την αιτία της παροχής, όσο και ως προς το περιεχόμενό της. Η διαφάνεια αφορά στη σαφή και κατανοητή διατύπωση, στην αρχή του ορισμένου ή οριστού περιεχομένου και στην αρχή της προβλεψιμότητας της ύπαρξης των όρων. Με την έννοια αυτή πρέπει να προκύπτει από τον ΓΟΣ ο λόγος της υποχρέωσης του δανειολήπτη, το τελικό ύψος της επιβάρυνσής του, αλλά και τα κριτήρια από τα οποία προκύπτει και υπολογίζεται αυτή η επιβάρυνση. Στην αιτία της επιβάρυνσης ανήκει κατά κύριο λόγο και η

¹ <http://www.dsanet.gr>, ΠΠρΑθ 961/2007

αποσαφήνιση αν το ποσό αφορά αποκατάσταση ζημίας ή αν αφορά αντίτιμο – ανταμοιβή για την παροχή της τράπεζας.»¹

Πρόκειται για δύο πολύ βασικές αρχές, η τήρηση των οποίων συνιστά αναγκαία προϋπόθεση, προκειμένου να αποκλειστεί κατά το πρώτο στάδιο ελέγχου το ενδεχόμενο της καταχρηστικότητας ενός όρου. Εξάλλου, η παραβίαση των αρχών της διαφάνειας και της σαφήνειας, κατά παρέκκλιση των παρ. 6 και 7 του άρθρου 2 Ν.2251/1994, συνετέλεσαν αποφασιστικά στο πόρισμα των δύο σχετικών αποφάσεων: ΕιρΑθ 269/2008 και ΠΠρΑθ 961/2007.

Στην προκειμένη περίπτωση που εξετάστηκε και αποφασίστηκε με την ΠΠρΑθ 961/2007, ο όρος, όπως αναφερόταν στο έντυπο της εναγομένης, «καθιστά το τίμημα για την εξέταση του αιτήματος δανειοδότησης τελείως αόριστο, αφού δεν εξειδικεύεται στον οφειλέτη της Τράπεζας που ζητά την χορήγηση δανείου και υποβάλει τη σχετική αίτηση σε τι ακριβώς συνίστανται και με ποιον τρόπο προκύπτουν τα εν λόγω ποσά και το ύψος τους, καθώς και ο λόγος για τον οποίο το ύψος του ποσού κλιμακώνεται ανάλογα με το ποσό του δανείου που ζητείται, δηλαδή δεν εξειδικεύονται με σαφήνεια τα έξοδα, στα οποία υποβάλλεται η εναγόμενη για τον έλεγχο των αιτήσεων για δανειοδότηση, επομένως ο όρος αυτός εμπίπτει στην περίπτωση του per se καταχρηστικού όρου της περίπτωσης ια της παραγράφου 7 της διάταξης του άρθρου 2 του ν.2251/1994. Επίσης, ο ίδιος όρος διαταράσσει ουσιωδώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, καθώς τα ποσά που αξιώνονται από την εναγόμενη είναι δυσανάλογα αυξημένα σε σχέση με τις ενέργειες που ενδεχομένως γίνουν για την εξέταση του αιτήματος χορήγησης του δανείου, καθώς και επειδή, ακόμη και αν η εναγόμενη μετά από έρευνα αρνηθεί να χορηγήσει το δάνειο που ζητά ο καταναλωτής, τα συγκεκριμένα ποσά εισπράττονται από εκείνη και δεν επιστρέφονται στον καταναλωτή.»²

Εξίσου σημαντική με τα παραπάνω είναι και η επισήμανση του σκεπτικού της προαναφερόμενης απόφασης, με την οποία απορρίφθηκε ο ισχυρισμός ότι ο όρος αυτός δεν μπορεί να ελεγχθεί με τις διατάξεις του ν. 2251/1994, καθώς, δεδομένου ότι συμπεριλαμβάνεται στο τιμολόγιο της Τράπεζας δεν μπορεί να θεωρηθεί ΓΟΣ, αλλά μία «ειδική προσυμβατική συμφωνία».³ Και αυτός ο ισχυρισμός, όμως, απορρίφθηκε

¹ <http://lawddb.intrasoftnet.com/nomos> , 430/2005 ΑΠ

² <http://www.dsanet.gr> , ΠΠρΑθ 961/2007

³ <http://www.dsanet.gr> , ΠΠρΑθ 961/2007

ως αβάσιμος, για το λόγο ότι η αναγραφή μιας δαπάνης ή κάποιων εξόδων στο τιμολόγιο δεν αναιρεί την συνδρομή των προϋποθέσεων που απαιτεί το άρθρο 2§1 ν.2251/1994: πρόκειται για δαπάνη, η οποία συνιστά μέρος των εξόδων που προκύπτουν από τη σύναψη συμβάσεων μεταξύ προμηθευτή και καταναλωτή, προδιατυπωμένων γενικά και με στόχο να ισχύσουν σε αόριστο αριθμό μελλοντικών συμβάσεων.

Επίσης, εκείνο το οποίο δεν πρέπει να παραβλεφθεί είναι το γεγονός ότι, όπως και σε αυτήν την περίπτωση, η μη είσπραξη των υπό αμφισβήτηση δαπανών, λόγω κάποιας προσφοράς δεν μπορεί να αποτελέσει ισχυρισμό περί πλήρους κατάργησης της είσπραξης της σχετικής προμήθειας. Η κατάργηση είσπραξης τέτοιων εξόδων, κάτω από αυτές τις συνθήκες, αποτελεί μια προσωρινή διαμόρφωση της τιμολογιακής πολιτικής μιας τράπεζας, η οποία ενδεχομένως αποσκοπεί στη προσέλκυση ή διακράτηση υφιστάμενου πελατολογίου και όχι μια οριστική συμμόρφωση στις αποφάσεις των δικαστηρίων. Το γεγονός αυτό, εξάλλου, ενισχύεται και από τη σύγχρονη πρακτική που απαντάται σήμερα μεταξύ των τραπεζών, σύμφωνα με την οποία η προσφορά μιας καλύτερης τιμολόγησης, είτε ως προς το επιτόκιο, είτε ως προς τα έξοδα, προϋποθέτει την εξυπηρέτηση του δανείου για ένα συγκεκριμένο αριθμό ετών. Μία τέτοια συμμόρφωση θα υπεδείκνυε μόνο η οριστική διαγραφή σχετικών όρων από το κείμενο των συμβάσεων, η οποία δεν θα επέτρεπε την ενδεχόμενη επαναφορά τους σε ισχύ, μετά τη λήξη μιας προσωρινής καμπάνιας. Το σημείο αυτό της υπ' αριθμ. 961/2007 ΠΠρΑπ αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό δεδικασμένο για την εξέταση παρόμοιων ισχυρισμών, σε μία εποχή όπου τα πιστωτικά ιδρύματα με ένα πλήθος προσφορών έχουν προσωρινά απενεργοποιήσει την είσπραξη πολλών προμηθειών και εξόδων, επικαλούμενοι ουσιαστικό οικονομικό «όφελος» για τον πελάτη – καταναλωτή. Τέλος, δεν πρέπει να παραβλέπεται η δυνατότητα για άσκηση συλλογικής αγωγής που κατοχυρώνεται στο άρθρο 10§9 α του ν.2252/1994, για παράλειψη της παράνομης συμπεριφοράς του προμηθευτή – τράπεζας, ακόμη και πριν αυτή εκδηλωθεί.

Συναφής με το περιεχόμενο της παραπάνω δικαστικής απόφασης σε ότι αφορά τα «διαχειριστικά και λειτουργικά έξοδα», αλλά και τα έξοδα εκτίμησης και ελέγχου τίτλων που επιβάλλονται στους δανειολήπτες, είναι και η υπ' αριθμόν 1797/2007 απόφαση του Ειρηνοδικείου Θεσσαλονίκης. Συγκεκριμένα, η παραπάνω

απόφαση έκρινε ως καταχρηστικό τον γενικό όρο συναλλαγής, ο οποίος υποχρεώνει τον δανειολήπτη σε καταβολή των εν λόγω εξόδων, με γενική και αόριστη αναφορά.¹

Το άρθρο 1 της ΠΔ/ΤΕ 1969/1991, αλλά και η απόφαση ΕΝΠΘ/ΤΕ 524/1993 αποτέλεσαν δύο βασικά κριτήρια ελέγχου του κύρους του συγκεκριμένου ΓΟΣ, καθώς στις διατάξεις τους καθιερώνεται η απαγόρευση είσπραξης προμήθειας σε δάνεια, το επιτόκιο των οποίων, καθορίζεται ελεύθερα από τα πιστωτικά ιδρύματα.²

Βασική αρχή, στην οποία αντίκειται ο υπό εξέταση ΓΟΣ είναι αυτή της διαφάνειας, η οποία καθιερώνεται, τόσο στο άρθρο 2, όσο και στο άρθρο 5 του Ν.2251/ 1994. Πρόκειται για τη βασική αρχή, τα χαρακτηριστικά της οποίας επαναλαμβάνονται σε πλήθος δικαστικών αποφάσεως της ελληνικής νομολογίας και αφορά στη σαφήνεια με την οποία διατυπώνονται οι γενικοί όροι συναλλαγών και οι συνέπειες τους, αλλά και στο κατανοητό και συγκεκριμένο τρόπο διατύπωσής τους. Ακολουθώντας και αυτή η απόφαση το περιεχόμενο της ΑΠ 430/2005, τονίζει την αναγκαιότητα, να περιγράφεται ειδικώς και με σαφή τρόπο η αιτία, το τελικό ύψος αλλά και τα κριτήρια με βάση τα οποία υπολογίζεται κάθε επιβάρυνση που επιβάλλεται στους δανειολήπτες.

Στην εν λόγω αγωγή, το τελικό ύψος των επιπρόσθετων δαπανών και μία σύντομη και αόριστη αναφορά της αιτίας τους αναγραφόταν στην έγγραφη προσυμβατική ενημέρωση που συμπληρώθηκε από την εναγόμενη τράπεζα. Ωστόσο, τόσο στο περιεχόμενο της ίδιας της σύμβασης, όσο και στο παράρτημα στο οποίο παρέπεμπε δεν προσδιορίζονταν τα κριτήρια υπολογισμού του εν λόγω τιμήματος, ούτε γινόταν εξειδίκευση ή αναλυτική επεξήγηση της αιτίας στην οποία αφορούσαν. Εξάλλου, η απλή αναγραφή του ποσού των εξόδων αυτών, αν και ακριβής, δεν μπορεί να υποκαταστήσει την ανάγκη για σαφή και διαφανή περιγραφή της αιτίας από την οποία απορρέουν και του τρόπου με τον οποίο υπολογίζονται.³

Η απόφαση του δικαστηρίου ενισχύθηκε ακόμη περισσότερο από το γεγονός, ότι η εναγόμενη τράπεζα δεν προσκόμισε στους δανειολήπτες τα παραστατικά του δικηγόρου και του εκτιμητή, αναφορικά με τα έξοδα ελέγχου τίτλων και διενέργειας εκτίμησης του ακινήτου αντίστοιχα. Επίσης, σε ότι αφορά στον

¹ <http://www.dsnet.gr>, 1797/2007 ΕΙΡ. ΘΕΣΣΑΛ.

² <http://www.dsnet.gr>, 1797/2007 ΕΙΡ. ΘΕΣΣΑΛ.

³ <http://www.dsnet.gr>, 1797/2007 ΕΙΡ. ΘΕΣΣΑΛ.

ισχυρισμό που προβλήθηκε από την εναγόμενη τράπεζα περί καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος των εναγόντων μετά την παρέλευση πενταετίας από την κατάρτιση και υπογραφή της σύμβασης, κρίθηκε ότι η καθυστερημένη άσκηση του δικαιώματος από μόνη της δεν συνιστά λόγο παραίτησης, εφόσον δεν συνοδεύεται από άλλες ενέργειες των εναγόντων που να συνηγορούν προς αυτήν την κατεύθυνση.

Με βάση τα παραπάνω, η απόφαση καταλήγει στο διατακτικό της να κρίνει τον εν λόγω ΓΟΣ ως καταχρηστικό, γιατί «παραβιάζει την αρχή της διαφάνειας και διαταράσσει την ισορροπία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή.

Μία ακόμη από τις επιβαρύνσεις που μετακυλήστηκε στους δανειολήπτες και αμφισβητήθηκε εντόνως είναι η εισφορά του Ν.128/1975, με την οποία ασχολείται η 1558/2007 ΕΦ ΑΘ. Ο Γ.Ο.Σ που εξετάζεται μεταξύ άλλων στην συγκεκριμένη απόφαση αναφέρει ότι «τον πιστούχο βαρύνουν και του επιρρίπτονται όλοι οι παρόντες ή μελλοντικοί φόροι, τέλη, εισφορές (είτε υπέρ του Δημοσίου, είτε υπέρ τρίτων) ή παρακρατήσεις οποιασδήποτε φύσεως και ενδεικτικά τα τέλη χαρτοσήμου, ο φόρος κύκλου εργασιών, ο φόρος προστιθέμενης αξίας, η εξαγωγική εισφορά του άρθρου 1§3 του ν. 128/1975, όπως ίσχυε και οποιοσδήποτε άλλος παρόμοιος φόρος ή εισφορά.¹»

Προκειμένου, να είναι σαφές το περιεχόμενο της εν λόγω απόφασης και του ΓΟΣ, για τον οποίο αποφαινεται, είναι απαραίτητη μία σύντομη αναφορά στο περιεχόμενο της διάταξης του ν.128/1975. Ειδικότερα, σύμφωνα με την διάταξη της παρ.5 του άρθρου 1 του ν.128/1975 «επιβάλλεται από το έτος 1976 εισφορά, βαρύνουσα τα πάσης φύσεως εν Ελλάδα λειτουργούντα πιστωτικά ιδρύματα, περιλαμβανομένης και της Τράπεζας της Ελλάδος υπέρ του εν τη παραγράφω 1 του παρόντος 1 του παρόντος άρθρου λογαριασμού, ανερχόμενη εις ποσοστό ένα επί τοις χιλίοις ετησίως επί του ετησίου ύψους εντός εκάστου ημερολογιακού έτους μηνιαίων υπολοίπων των χορηγούμενων υπ' αυτών πάσης φύσεως δανείων ή πιστώσεων, περιλαμβανομένων και των πιστώσεων προς Τράπεζας, ως και προς το Δημόσιον, πλην των εντόκων γραμματίων².»

Όπως προκύπτει από το περιεχόμενο της προαναφερόμενης διάταξης, εκείνη, η οποία θεσπίζεται ως υποχρεωτική είναι η επιβολή της εν λόγω εισφοράς που

¹ <http://www.dsnet.gr> , 1558/2007 ΕΦ ΑΘ

² <http://www.dsnet.gr> , 1558/2007 ΕΦ ΑΘ

βαρύνει, όπως διευκρινίζεται, τα πιστωτικά ιδρύματα. Σε κανένα σημείο της διάταξης αυτής δεν γίνεται λόγος για απαγόρευση ή και υποχρέωση, αντιθέτως, μετακύλισης της. Πρόκειται κατά βάση για μία δημοσιονομική επιβάρυνση¹, της οποίας πρωταρχικός ρόλος ήταν η επιδότηση των δανείων σε εξαγωγικές επιχειρήσεις και στη συνέχεια – με τροποποίηση του ν. 2065/1992 – αποτέλεσε ένα γενικότερο Δημόσιο έσοδο.

Στο κείμενο της εν λόγω διάταξης αναφέρονται ως αρχικώς βεβαρυνμένοι από αυτήν την εισφορά τα πιστωτικά ιδρύματα, δεν συνάγεται, όμως, από κανένα σημείο της ότι, οι Τράπεζες αποτελούν και τους τελικούς αποδέκτες. Στο σκεπτικό της απόφασης γίνεται λόγος για το καθεστώς ελεύθερου προσδιορισμού των επιτοκίων, το οποίο από μόνο του καθιστά δυνατή τη μετακύλιση της εισφοράς του ν.128/1975, την οποία οι Τράπεζες θα μπορούσαν να ενσωματώσουν στο τελικό επιτόκιο με το οποίο θα επιβαρύνεται η εκάστοτε χορήγηση. Για το λόγο αυτό, όπως αποσαφηνίζεται και στο σκεπτικό της απόφασης, «η ρυθμιστική ισχύς του ως άνω νόμου εξαντλείται στον καθορισμό του υπόχρεου, έναντι του Δημοσίου, προσώπου και αφορά συνεπώς, αποκλειστικά την κάθετη σχέση μεταξύ κράτους και πιστωτικών ιδρυμάτων και όχι την οριζόντια σχέση μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων και δανειοληπτών².»

Η μόνη περίπτωση στην οποία η μετακύλιση της πληρωμής της εισφοράς θα ήταν απαγορευτική, είναι εφόσον η συνολική επιβάρυνση του δανειολήπτη που περιλαμβάνει επιτόκιο και εισφορά υπερέβαινε ένα ανώτατο όριο που πιθανώς να έθετε κάποια άλλη διάταξη. Δεδομένου ότι, τέτοια διάταξη δεν υφίσταται, αλλά και του ότι η μετέπειτα πρακτική έδειξε τις προθέσεις της Τράπεζας της Ελλάδος για την ελάφρυνση κάποιων κατηγοριών δανειοληπτών, ο σχετικός Γ.Ο.Σ. με τον οποίο ο δανειζόμενος βαρύνεται με την εισφορά του Ν.128/1975 δεν είναι καταχρηστικός. Σε κάθε περίπτωση, όμως, δεν πρέπει να παραβλέπεται η ανάγκη για τήρηση και πάλι των αρχών της διαφάνειας, κάτι το οποίο ισχύει για κάθε δαπάνη με την οποία επιβαρύνονται οι καταναλωτές.³

Θεμέλιο λίθο, τόσο για την προαναφερόμενη απόφαση, όσο και για κάθε άλλη στην οποία κρίνεται το κύρος του όρου, με τον οποίο μετακυλύεται η εισφορά

¹ <http://www.dsanet.gr>, 1558/2007 ΕΦ ΑΘ

² <http://www.dsanet.gr>, 1558/2007 ΕΦ ΑΘ

³ <http://www.dsanet.gr>, 1558/2007 ΕΦ ΑΘ

του Ν.128/1975 αποτέλεσε η απόφαση 430/2005 ΑΠ, στην οποία κρίθηκε ως μη καταχρηστικός ο σχετικός Γ.Ο.Σ., σε μία εποχή που επιτρέπεται ο ελεύθερος προσδιορισμός των επιτοκίων από τις Τράπεζες¹. Το μόνο, το οποίο θα πρέπει κάθε φορά να ελέγχεται είναι η πρόβλεψη της επιβολής της εν λόγω επιβάρυνσης σε ξεχωριστό όρο της σύμβασης. Εφόσον η υποχρέωση ενημέρωσης των Τραπεζών πληρείται, τότε η μετακύλιση της δεν μπορεί να θεωρηθεί παρά καθ' όλα σύννομη.

Στην απόφαση αυτή του Αρείου Πάγου στηρίχτηκε και η 1109/2006 ΕΙΡ ΑΘ, η οποία για ακόμη μία φορά έκρινε ότι η επιβάρυνση των δανειοληπτών με την εισφορά του Ν.128/1975 δεν αντίκειται σε καμία απαγορευτική διάταξη.

Στο ίδιο ακριβώς συμπέρασμα για το κύρος σχετικού Γ.Ο.Σ. που αφορά στην επιβάρυνση του δανειολήπτη με την εισφορά του Ν.128/1975 καταλήγει και η απόφαση 68/2007 ΠΠΡ ΑΓΡΙΝ. Στηριζόμενη και αυτή η απόφαση στον αρχικό χαρακτήρα της εν λόγω εισφοράς ως δημοσιονομική επιβάρυνση και αργότερα ως έσοδο του Δημοσίου, αποδίδει τον όρο «βαρύνουσα» που χρησιμοποιεί ο σχετικός νόμος, στη συνηθισμένη ορολογία που χρησιμοποιείται σε νόμους που θεσπίζουν φόρους και λοιπές εισφορές και όχι σε προσδιορισμό του τελικού οφειλέτη.

Ένα ακόμη από τα ζητήματα με τα οποία ασχολήθηκε η σύγχρονη ελληνική νομολογία αφορά και στην πρακτική των σταδιακών αποδεσμεύσεων που απαντάται κατά κύριο λόγο στα στεγαστικά δάνεια. Η συγκεκριμένη απόφαση με την οποία κρίθηκε η καταχρηστικότητα αυτού του Γ.Ο.Σ είναι η 711/2007 ΠΠρωτΑθ, η οποία οριστικοποιήθηκε σε δεύτερο βαθμό με την απόφαση 3956/2008 του Εφετείου Αθηνών. Ο όρος με τον οποίο ασχολήθηκε η προαναφερθείσα απόφαση κατοχυρώνει την πρακτική των σταδιακών αποδεσμεύσεων, η οποία, όπως θα αποδειχθεί και στην πορεία ενισχύει ουσιαστικά τα οικονομικά συμφέροντα των τραπεζών.

Κατά το πρώτο στάδιο ελέγχου του προκείμενου όρου διαπιστώθηκαν τα βασικά χαρακτηριστικά του ως Γενικού Όρου Συναλλαγών, προκειμένου να ελεγχθεί ως τέτοιος:

- πρόκειται για όρο που προορίζεται για πολλαπλή και ομοιόμορφη χρήση
- συνιστά περιεχόμενο της σύμβασης του στεγαστικού δανείου στην προκειμένη περίπτωση

¹ <http://lawddb.intrasoftnet.com/nomos> , 430/2005 ΑΠ

- έχει διατυπωθεί μονομερώς –από την πλευρά του πιστωτικού ιδρύματος– χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα από την πλευρά του καταναλωτή για διαπραγμάτευση
- διακρίνεται για το τυπικό περιεχόμενο του, το οποίο η Τράπεζα προτίθεται να χρησιμοποιήσει σε μία πληθώρα συμβάσεων δανείων

Αξιολογώντας και κρίνοντας τον συγκεκριμένο Γ.Ο.Σ, το Δικαστήριο κατέληξε να αποφανθεί θετικά για την καταχρηστικότητα του, προβάλλοντας τον ισχυρισμό περί «διατάραξης της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, σε βάρος του καταναλωτή», κατά το άρθρο 2 παρ.6 Ν.2251/1994.

Η διατάραξη της ισορροπίας δικαιωμάτων και υποχρεώσεων προκύπτει κατ' αρχήν από τα βασικά χαρακτηριστικά αυτής της τραπεζικής πρακτικής: σε συγκεκριμένες κατηγορίες δανείων, που αφορούν κατά κύριο λόγο σε στεγαστικά δάνεια για κατοικίες υπό ανέγερση, οι Τράπεζες επιλέγουν να χορηγούν στους δανειολήπτες τους το εγκεκριμένο ποσό σταδιακά. Στόχος είναι να διασφαλίζεται σε κάθε περίπτωση, μέσω κάποιων απαραίτητων τεχνικών ελέγχων, η πρόοδος των εργασιών και η χρησιμοποίηση του ποσού προς αυτήν την κατεύθυνση. Για τον λόγο αυτό, κάποιες Τράπεζες βάσει ενός προδιατυπωμένου όρου, προχωρούν στην εκταμίευση ολόκληρου του ποσού του δανείου, το οποίο και παραμένει δεσμευμένο σε ένα ταμιευτήριο και αποδεσμεύεται για να χρησιμοποιηθεί από τον πελάτη κατά διαστήματα.

Αποτέλεσμα της διαδικασίας αυτής είναι ο καταναλωτής να επωφελείται από το επιτόκιο του καταθετικού λογαριασμού, το οποίο εφαρμόζεται στο σύνολο του ποσού, από την άλλη πλευρά, όμως, επιβαρύνεται και με το σύνολο των τόκων που προκύπτουν από το χορηγητικό επιτόκιο του δανείου που υπολογίζεται στο σύνολο του κεφαλαίου και όχι σε αυτό, το οποίο χρησιμοποιεί ο πελάτης. Η πρακτική αυτή είναι σε κάθε περίπτωση ασύμφορη για τον δανειολήπτη, αφού από μια γρήγορη επισκόπηση των επιτοκίων προκύπτει ότι τα επιτόκια χορηγήσεων υπερβαίνουν τα αντίστοιχα των καταθέσεων.¹

Επιπρόσθετο όφελος για τις Τράπεζες από την μέθοδο των σταδιακών αποδεσμεύσεων συνιστά η δυνατότητα που έχουν για χρήση των σχετικών κεφαλαίων. Παρ' όλο δηλαδή που λογιστικά τα εκταμιευθέντα κεφάλαια των δανείων εμφανίζονται σε κάποιον καταθετικό λογαριασμό, παραμένουν ωστόσο, δεσμευμένα,

¹ <http://www.dsnet.gr>, 711/2007 ΠΠρωτΑθ

με αποτέλεσμα η Τράπεζα να μπορεί να τα χρησιμοποιήσει κατά βούληση μέχρι την επόμενη – προγραμματισμένη κατά την πρόοδο των εργασιών – αποδέσμευσή τους.¹

Με βάση τα παραπάνω επιχειρήματα καθίσταται σαφές ότι ο σχετικός Γ.Ο.Σ. δικαίως κρίθηκε ως καταχρηστικός και πρέπει να παραλείπεται. Παράλληλα, η δυνατότητα που μπορεί να παρασχεθεί σε κάποιες κατηγορίες δανείων για σταδιακές εκταμιεύσεις και όχι αποδεσμεύσεις πρέπει να κατοχυρώνεται και συμβατικά. Πρόκειται για την δυνατότητα εκείνη που επιτρέπει στον δανειολήπτη να εκταμιεύει κάθε φορά μέρος του ποσού του δανείου του και συνεπώς να καταβάλλει τους τόκους που του αναλογούν για το εκάστοτε οφειλόμενο κεφάλαιο.

Ένας ακόμη από τους όρους, ο οποίος κρίθηκε καταχρηστικός με την πρόσφατη υπουργική απόφαση, είναι ο όρος σύμφωνα με τον οποίο οι τόκοι υπολογίζονται με βάση έτος 360 και όχι 365 ημερών. Το δικαστήριο του Αρείου Πάγου με την υπ' αριθμόν 430/2005 απόφασή του, απεφάνθη οριστικά για το κύρος του σχετικού γενικού όρου. Στην εν λόγω απόφαση ο Άρειος Πάγος κλήθηκε να σκεφτεί και να αποφασίσει σχετικά με την αίτηση αναίρεσης που υπεβλήθη από ένα Σωματείο, ύστερα από την επικύρωση της πρωτόδικης απόφασης που δέχτηκε το Εφετείο και η οποία αφορούσε σε Γ.Ο.Σ. με τον οποίο η Τράπεζα προέβλεπε ότι οι τόκοι υπολογίζονται με βάση έτος 360 ημερών.²

Όπως διατυπώθηκε σχετικά στο σκεπτικό της απόφασης, η επικύρωση από το Εφετείο μιας απόφασης που απέρριπτε την καταχρηστικότητα αυτού του γενικού όρου, συνιστά παραβίαση του άρθρου 2 παρ.6 του Ν.2251/1994. Όπως προκύπτει, η αρχή της διαφάνειας που θεμελιώνεται στο προαναφερόμενο άρθρο επιτάσσει «οι όροι να είναι διατυπωμένοι κατά τρόπο ορισμένο, σαφή και ορθό, ώστε και ο απρόσεκτος ως προς την ενημέρωσή του, αλλά έχων ταυτόχρονα τη μέση αντίληψη κατά το σχηματισμό της δικαιοπρακτικής του απόφασης, καταναλωτής να γνωρίζει εκ των προτέρων τις συμβατικές υποχρεώσεις που αναλαμβάνει και ειδικότερα σε ότι αφορά ζητήματα παροχής και αντιπαροχής.³»

Καθίσταται επομένως, σαφές πως ο υπολογισμός των τόκων σε ετήσια βάση 360 και όχι 365 ημερών, δημιουργεί εσφαλμένη στον καταναλωτή και δανειολήπτη εντύπωση για το πραγματικό επιτόκιο με το οποίο επιβαρύνεται. Η

¹ <http://www.dsnet.gr> , 711/2007 ΠΠρωτΑθ

² <http://lawddb.intrasoftnet.com/nomos> , 430/2005 ΑΠ

³ <http://lawddb.intrasoftnet.com/nomos> , 430/2005 ΑΠ

επιβάρυνση αυτή, όπως προσδιορίζεται και στην ίδια την απόφαση ανέρχεται σε ποσοστό 1,389% και μπορεί με ένα απλό παράδειγμα να επιβεβαιωθεί:

→ υποθέτουμε ένα κεφάλαιο 10.000€, το οποίο τοκίζεται με ένα επιτόκιο της τάξεως του 5,50%, όπως και αυτό της ένδικης σύμβασης. Η ημερήσια επιβάρυνση του πελάτη σε ποσό τόκων ημερησίως, για κάθε μία από τις δύο περιπτώσεις ανέρχεται στα ακόλουθα ποσά:

	Ημερήσια επιβάρυνση σε ποσό τόκων
Ετήσια βάση 365 ημερών	1,5068€
Ετήσια βάση 360 ημερών	1,5277€

Αντιλαμβάνεται, λοιπόν κανείς ότι η διαφορά αυτή που ποσοστιαίως αντιστοιχεί σε 1,389%, σε ένα δάνειο με μεγαλύτερο κεφάλαιο και μεγάλη διάρκεια αποπληρωμής θα ήταν σαφώς περισσότερο επιζήμια. Εκείνο, το οποίο σε κάθε περίπτωση ελέγχου του κύρους ενός Γ.Ο.Σ. ενδιαφέρει, είναι ότι, όπως και σε αυτήν την περίπτωση, η επιβάρυνση αυτή δεν μπορεί ευλόγως να δικαιολογηθεί, είτε «λόγω κάποιας σύνθετης παρεχόμενης υπηρεσίας, είτε κάποιου άλλου δικαιολογημένου συμφέροντος της τράπεζας.¹»

Για τους λόγους αυτούς και δεδομένου επίσης ότι, η βάση υπολογισμού των 365 ημερών, ισχύει ήδη και εφαρμόζεται, κατ' επιταγή της κοινοτικής οδηγίας 98/7/ΕΚ, που ενσωματώθηκε στο εθνικό μας δίκαιο για την καταναλωτική πίστη, ο Άρειος Πάγος αναίρεσε την απόφαση 5253/2003 του Εφετείου Αθηνών, η οποία με τη σειρά της δεν είχε αποδεχτεί την καταχρηστικότητα του συγκεκριμένου όρου.

Παλαιότερη, αλλά εξίσου σημαντική με τις προαναφερόμενες είναι η απόφαση 1119/2002 του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, με την οποία κρίθηκε το κύρος ενός μεγάλου αριθμού Γενικών Όρων. Μεταξύ των όρων αυτών συγκαταλέγεται και ένας Γ.Ο.Σ. ο οποίος όριζε συγκεκριμένα τα εξής: «Σε περίπτωση καθυστέρησης πληρωμής οποιασδήποτε δόσης ή μέρους αυτής ή των τόκων ή των εξόδων, δίδεται το δικαίωμα στην Τράπεζα να καταγγείλει τη σύμβαση και να

¹ <http://lawddb.intrasoftnet.com/nomos>, 430/2005 ΑΠ

ζητήσει με κάθε νόμιμο τρόπο το σύνολο του ανεξόφλητου ποσού του δανείου, μαζί με τους αναλογούντες τόκους υπερημερίας, μέχρι την ημερομηνία εξόφλησής του¹.»

Είναι προφανές από το περιεχόμενο της συγκεκριμένης παραγράφου της ένδικης σύμβασης ότι προκύπτει σαφής αντίθεση με το περιεχόμενο των διατάξεων του αρ.2 §7 περ.ε' και λ' του Ν.2251/1994, στις οποίες ορίζεται η καταχρηστικότητα κάθε όρου, ο οποίος είτε «επιφυλάσσει στον προμηθευτή το δικαίωμα μονομερούς τροποποίησης ή λύσης της σύμβασης χωρίς ορισμένο ειδικό και σπουδαίο λόγο», είτε «επιβάλλει στον καταναλωτή, σε περίπτωση μη εκπλήρωσης της παροχής του, υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση». Στην υπό εξέταση περίπτωση είναι προφανές ότι η καθυστέρηση πληρωμής μιας και μόνο δόσης ή και μέρους ακόμη αυτής, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί σπουδαίος λόγος που να δικαιολογεί την μονομερή λύση της σύμβασης από την πλευρά της Τράπεζας, ούτε επίσης και βάσιμη αιτία για να απαιτηθεί η ολοσχερής εξόφληση της χορήγησης.²

Το ενδεχόμενο η καθυστέρηση πληρωμής του συνόλου ή μέρους μιας δόσης να οδηγεί στο ληξιπρόθεσμο του συνόλου του υπολειπόμενου ποσού του δανείου θα προκαλούσε μια σημαντική διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων, αλλά και των οικονομικών συμφερόντων ενός εκ των συμβαλλομένων μερών και στην προκειμένη περίπτωση του δανειολήπτη. Ο συγκεκριμένος, μάλιστα Γ.Ο.Σ., όπως ορίζεται στο σκεπτικό της σχετικής απόφασης θα μπορούσε να θεωρηθεί ως «ρήτρα εκπτώσεως», δηλαδή ως ρήτρα η οποία κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις καθιστά ένα εκ των συμβαλλομένων μερών έκπτωτο του δικαιώματος του ή τον υποχρεώνει ακόμη και σε παραίτηση από κάποιο δικαίωμα του.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση, η παραίτηση από το δικαίωμα του δανειολήπτη συνίσταται στην απαίτηση για ολοσχερή εξόφληση του υπολοίπου του δανείου, γεγονός που στερεί από τον εκάστοτε καταναλωτή το δικαίωμα να διατηρήσει τη χορήγησή του ενεργή μέχρι την προσυμφωνημένη λήξη της. Εξάλλου, η παραίτηση του δανειολήπτη από το δικαίωμα του για χορήγηση δανείου θα μπορούσε να δικαιολογηθεί μόνο από κάποια σημαντική και εύλογη αιτία. Ως τέτοια, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί η καθυστέρηση πληρωμής ακόμη και του συνόλου μίας μόνο δόσης³.

¹ <http://www.dsnet.gr>, 1119/2002 ΠΠΡΑΘ

² <http://www.dsnet.gr>, 1119/2002 ΠΠΡΑΘ

³ <http://www.dsnet.gr>, 1119/2002 ΠΠΡΑΘ

Επιπρόσθετα, δεν πρέπει να παραβλεφθεί το γεγονός ότι η καθυστέρηση πληρωμής μίας δόσης, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων υποδηλώνει μια οικονομική αδυναμία του δανειολήπτη να ανταπεξέλθει στις οικονομικές υποχρεώσεις που συνεπάγεται η αποπληρωμή ενός δανείου. Επομένως, η απαίτηση εξόφλησης του υπολοίπου του δανείου θα οδηγήσει, το πιθανότερο, σε υπέρμετρη επιβάρυνση του πιστούχου, η οποία με τη σειρά της καθιστά σχεδόν βέβαιη την αδυναμία εξόφλησης του δανείου¹.

Επιπλέον, η ίδια απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου αποφαινεται για το κύρος ενός ακόμη Γ.Ο.Σ. που αφορά, όπως ορίζει σχετικά ότι «για πρόσθετη ασφάλεια της Τράπεζας από τις απαιτήσεις της που απορρέουν από το παρόν δάνειο, ο οφειλέτης εκχωρεί και μεταβιβάζει σε αυτήν τα μισθώματα του/των παραπάνω ακινήτου/ακινήτων εφόσον αυτό/ά εκμισθωθούν από τον οφειλέτη»². Η καταχρηστικότητα και κατά συνέπεια ακυρότητα του συγκεκριμένου γενικού όρου θεμελιώνεται στο άρ.2 παρ.7 περ. κστ του Ν.2251/1994, στη διάταξη του οποίου ορίζεται ότι δεν επιτρέπεται στον προμηθευτή να απαιτεί από τον καταναλωτή υπέρμετρες εγγυήσεις.

Από τον έλεγχο του κειμένου της ένδικης σύμβασης, προκύπτει ότι σε άλλες σχετικές παραγράφους η Τράπεζα έχει ήδη υποχρεώσει τους δανειολήπτες στην παροχή των παρακάτω εξασφαλίσεων:

- εγγραφή προσημείωσης σε ποσοστό 125% επί του ποσού του δανείου
- σύναψη ασφάλειας ακινήτου κατά κινδύνων πυρός και σεισμού
- παροχή εγγύσεως από τρίτο πρόσωπο που θα διασφαλίζει την τήρηση των συμβατικών υποχρεώσεων του πιστούχου³

Από τα παραπάνω καθίσταται σαφές ότι η Τράπεζα έχει ήδη εξασφαλιστεί τόσο με εμπράγματα, όσο και με ενοχικές εξασφαλίσεις σε βαθμό τέτοιο που η απαίτηση για πρόσθετη παροχή εγγύησης με την εκχώρηση των ενοικίων του ασφαλιζόμενου ακινήτου, δεν μπορεί να θεωρηθεί παρά σημαντική διατάραξη των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του δανειολήπτη και υπέρμετρο περιορισμό της

¹ <http://www.dsanet.gr>, 1119/2002 ΠΠΡΑΘ

² <http://www.dsanet.gr>, 1119/2002 ΠΠΡΑΘ

³ <http://www.dsanet.gr>, 1119/2002 ΠΠΡΑΘ

οικονομικής ελευθερίας του δανειολήπτη να διαθέσει τα ενοίκια που εισπράττει όπου και όπως επιθυμεί.

Τέλος, πέραν των παραπάνω όρων, οι οποίοι κρίθηκαν καταχρηστικοί και περιλαμβάνονται στην υπουργική απόφαση με βάση την οποία οι Τράπεζες υποχρεούνται σε απαλοιφή τους από τις συμβάσεις των δανείων, στην συγκεκριμένη απόφαση περιλαμβάνεται ο έλεγχος του κύρους ενός ακόμη Γ.Ο.Σ., σε διαγραφή του οποίου επίσης πρέπει να προχωρήσουν τα πιστωτικά ιδρύματα. Πρόκειται για τον γενικό όρο που δεσμεύει τον εγγυητή σε παραίτηση «από το ευεργέτημα της διζήσεως, τα ευεργετήματα και τις ενστάσεις των άρθρων 862 μέχρι 868 του ΑΚ και εγγυάται προς την τράπεζα την παρά του οφειλέτου εμπρόθεσμη καταβολή κάθε χρεωστικού υπολοίπου που απορρέει από την παρούσα σύμβαση σε κεφάλαιο, τόκους, συμβατικούς και υπερημερίας, προμήθειες και λοιπά έξοδα, ευθυνόμενος έναντι αυτής ως πρωτοφειλέτης.¹»

Ένας βασικό επιχείρημα, στο οποίο μπορεί να στηριχτεί κανείς για να επικαλεστεί την καταχρηστικότητα του προαναφερόμενου άρθρου, προκύπτει από την πλήρη αντίθεση αυτού στο περιεχόμενο των άρθρων 1 και 6 του Ν.2251/1994, όπου διασφαλίζεται η προστασία των δικαιωμάτων του καταναλωτή². Εξίσου σημαντικό, όμως, περιορισμό θέτει και το άρθρο 2 παρ.2 του ίδιου νόμου, στο οποίο και ορίζεται ότι, οι γενικοί όροι πρέπει να είναι διατυπωμένοι κατά τρόπο ορισμένο, σαφή και κατανοητό στον μέσο συναλλασσόμενο. Επιπλέον, ο χρήστης των Γ.Ο.Σ. βαρύνεται και με την υποχρέωση ενημέρωσης του καταναλωτή, αναφορικά με το περιεχόμενο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του. Σε περίπτωση παράλειψης αυτής της υποχρέωσης, ο υπό εξέταση όρος θα μπορούσε να θεωρηθεί καταχρηστικός³.

Σε ότι αφορά την παραίτηση του εγγυητή από το δικαίωμα της διζήσεως αρχικά, παρόλο που η συγκεκριμένη έννοια είναι νομική και ενδεχομένως άγνωστη στην πλειοψηφία των συναλλασσομένων, δεν θα μπορούσε ο λόγος αυτός μόνο να στηρίξει τον ισχυρισμό περί καταχρηστικότητας του Γ.Ο.Σ. Η παροχή συμβουλών από ένα νομικό θα μπορούσε σαφέστατα να καλύψει αυτό το κενό, υπό την προϋπόθεση ότι η ύπαρξη του εν λόγω Γ.Ο.Σ. έχει γνωστοποιηθεί στον δανειολήπτη.

¹ <http://www.dsanet.gr>, 1119/2002 ΠΠΡΑΘ

² <http://www.dsanet.gr>, 1119/2002 ΠΠΡΑΘ

³ <http://www.dsanet.gr>, 1119/2002 ΠΠΡΑΘ

Συνεπώς, όπως προκύπτει και από το περιεχόμενο της απόφασης ο όρος αυτός, σε ότι αφορά αυτό το σημείο ειδικά δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί καταχρηστικός και κατά συνέπεια άκυρος¹.

Δεν ισχύει, όμως, το ίδιο για το μέρος του όρου που αφορά στην παραίτηση από τις ενστάσεις και τα ευεργετήματα των άρθρων 862 έως 868 Α.Κ. Προκειμένου να γίνει πιο κατανοητό ο έλεγχος του κύρους του σημείου αυτού κρίνεται αναγκαία η αναφορά στο περιεχόμενο των άρθρων 862-868. Ειδικότερα:

862 ΑΚ: “ Ο εγγυητής ελευθερώνεται εφόσον από πταίσμα του δανειστή έγινε αδύνατη η ικανοποίηση του από τον οφειλέτη”

863 ΑΚ: “ Ο εγγυητής ελευθερώνεται, εφόσον ο δανειστής παραιτήθηκε από ασφάλειες που υπήρχαν αποκλειστικά για την απαίτησή του, για την οποία είχε δοθεί η εγγύηση, με αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο εγγυητής”

864 ΑΚ: “ Όταν η κύρια οφειλή αποσβεστεί, ο εγγυητής ελευθερώνεται, εκτός εάν η απόσβεση επήλθε από δικό του πταίσμα”

866 ΑΚ: “ Εκείνος που εγγυήθηκε για ορισμένο χρόνο ελευθερώνεται από την εγγύηση, εάν ο δανειστής δεν επιδιώξει δικαστικώς την απαίτηση του μέσα ένα μήνα από την πάροδο αυτού του χρόνου και δεν συνεχίσει τη σχετική διαδικασία χωρίς υπαίτια καθυστέρηση”

867 ΑΚ: “ Εκείνος που εγγυήθηκε για αόριστο χρόνο μπορεί, όταν γίνει απαιτητή η κύρια οφειλή, να αξιώσει από τον δανειστή να επιδιώξει δικαστικώς την απαίτηση του μέσα σε ένα μήνα από την πάροδο του χρόνου αυτού και να συνεχίσει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση τη διαδικασία. Αν ο δανειστής δεν συμμορφωθεί με την αξίωση του εγγυητή, ο εγγυητής ελευθερώνεται.”

868 ΑΚ: “ Αν στην περίπτωση του άρθρου 867 απαιτείται καταγγελία του δανειστή για να γίνει απαιτητή η κύρια οφειλή, ο εγγυητής μπορεί, αφού περάσει ένα έτος αφότου εγγυήθηκε, να αξιώσει να συνεχίσει χωρίς υπαίτια καθυστέρηση τη διαδικασία. Αν ο δανειστής δεν συμμορφωθεί με την αξίωση του εγγυητή, ο εγγυητής ελευθερώνεται.”²

Όλες οι παραπάνω είναι διατάξεις ενδοτικού δικαίου η απόκλιση από τις οποίες συνιστά κριτήριο ελέγχου του κύρους ενός γενικού όρου, αλλά και λόγο

¹ <http://www.dsnet.gr>, 1119/2002 ΠΠΡΑΘ

² <http://www.dsnet.gr>, 1119/2002 ΠΠΡΑΘ

θεμελίωσης της καταχρηστικότητάς του. Στην προκειμένη περίπτωση η επιβολή παραίτησης του εγγυητή από το δικαίωμα απελευθέρωσης του ή αντιθέτως μη απελευθέρωσής του, σε περίπτωση που η Τράπεζα παραιτηθεί από το δικαίωμα ικανοποίησής της από τις εμπράγματες ασφάλειες που της έχουν παρασχεθεί, δημιουργεί, όπως είναι προφανές μία σημαντική διατάραξη των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων. Η ελαφρά αμέλεια της Τράπεζας στην ικανοποίηση των απαιτήσεων της θα μπορούσε ενδεχομένως να παραβλεφθεί, ο δόλος, όμως και η βαριά αμέλεια σε καμία περίπτωση δεν θα δικαιολογούσαν τέτοια κατάφορη επιβάρυνση του εγγυητή.¹

Εξάλλου, εκείνο που δεν πρέπει να παραβλέπεται είναι τι γεγονός ότι η απόκλιση από διατάξεις ενδοτικού δικαίου είναι σύμφωνη με τα συναλλακτικά ήθη, εφόσον συνιστά προϊόν διαπραγματεύσεως. Στην προκειμένη περίπτωση, η απόκλιση αυτή στηρίζεται σε γενικούς όρους διατυπωμένους εκ των προτέρων, οι οποίοι μάλιστα παραβιάζουν διατάξεις που έχουν τεθεί για την προάσπιση των συμφερόντων του εγγυητή. Σε ότι αφορά τα δικαιώματα της Τράπεζας, η παροχή πρόσθετων εμπράγματων εξασφαλίσεων διασφαλίζει τα δικαιώματα της, ενώ η αποδοχή ενός τέτοιου γενικού όρου θα της επέτρεπε να μειώσει τα επίπεδα επιμέλειας που πρέπει να επιδεικνύει στις συναλλαγές.

Με βάση τα παραπάνω, ο όρος αυτός δικαιολογημένα κρίθηκε ως καταχρηστικός και συνεπώς ως άκυρος, ενώ αποτελεί έναν από τους βασικούς όρους τους οποίους υποχρεούνται οι Τράπεζες να παραλείψουν από τις συμβάσεις του.

¹ <http://www.dsnet.gr>, 1119/2002 ΠΠΡΑΘ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως καταδεικνύεται από τα παραπάνω, η πληθώρα συναλλαγών μεταξύ των οικονομικών φορέων, αλλά και η ανάγκη δανεισμού για την ικανοποίηση καταναλωτικών, στεγαστικών και επαγγελματικών αναγκών συνετέλεσαν στο να αποτελούν οι Τράπεζες πλέον τον σημαντικότερο δίαυλο μεταφοράς χρημάτων μεταξύ των φορέων του οικονομικού περιβάλλοντος: αυτών που επιθυμούν την αποταμίευση ή επένδυση των χρημάτων τους, οι οποίοι θεωρούνται οι πλεονασματικοί φορείς και των ελλειμματικών φορέων, αυτών δηλαδή που έχουν ανάγκη ον δανεισμό για την κάλυψη των οικονομικών τους αναγκών.

Η ικανοποίηση αυτής της ανάγκης για μεταφορά χρήματος, η οποία εξυπηρετείται από τις κεντρικές, κρατικές, αλλά και ιδιωτικές τράπεζες, έχει σαν απώτερο στόχο από πλευράς των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων την επίτευξη κέρδους. Ο έντονος μάλιστα ανταγωνισμός, ο οποίος επιτείνεται από το μεγάλο πλήθος τραπεζών σε κάθε χώρα, όπως και στην δική μας, καθιστά την επίτευξη υψηλής κερδοφορίας τον υπέρτατο στόχο.

Προς την κατεύθυνση αυτή, οι τράπεζες προσπαθούν ολοένα και περισσότερο να αυξήσουν το μερίδιο συμμετοχής τους στο συνολικό ποσοστό δανεισμού, καθώς τόσο τα συνεχώς αυξανόμενα επιτόκια, όσο και η δυνατότητα επιβολής επιπρόσθετων προμηθειών, κατέστησαν τα δάνεια την πλέον προσοδοφόρα τραπεζική πρακτική.

Στα πλαίσια ενός τόσο ανταγωνιστικού περιβάλλοντος, ισχυροποιήθηκε το νομικό πλαίσιο προστασίας των καταναλωτών γενικότερα και των δανειοληπτών ειδικά, προκειμένου να διασφαλιστούν τα συμφέροντά τους, αλλά και η τήρηση των κανονισμών που περιβάλλουν τις συναλλαγές. Την ανάγκη για ένα αυστηρό νομικό πλαίσιο επέτεινε ακόμη περισσότερο η χρήση γενικών όρων στις δανειακές συμβάσεις. Πρόκειται για γενικούς όρους συναλλαγών, οι οποίοι προκαθορίζονται από τα πιστωτικά ιδρύματα και για τους οποίους οι δανειολήπτες δεν μπορούν να διαπραγματευτούν.

Βασικό νομοθέτημα για τον έλεγχο του κύρους ενός τέτοιου γενικού όρου συνιστά ο Ν.2251/1994 στο κείμενο του οποίου προσδιορίζεται ο ορισμός των

Γ.Ο.Σ., αλλά και τα κριτήρια ελέγχου αυτών. Πέραν, όμως των γενικών διατάξεων, ο νόμος αυτός παραθέτει ενδεικτικά και 32 περιπτώσεις όρων που αποτελούν εκ των ουκ άνευ καταχρηστικούς όρους.

Πέραν του νομικού πλαισίου, η ελληνική νομολογία διαθέτει μία πληθώρα αποφάσεων που αφορούν στο κύρος Γενικών Όρων Συναλλαγών, στα κείμενα των οποίων μπορεί να διακρίνει κανείς τα κριτήρια με τα οποία ελέγχονται, αλλά και τους λόγους για τους οποίους καθένας από αυτούς κρίνεται ως καταχρηστικός ή όχι. Μέρος αυτών των αποφάσεων με πρόσφατη υπουργική απόφαση, η οποία έχει και αναδρομική ισχύ απέκτησαν άμεση ισχύ και υποχρεώνουν τις τράπεζες σε προσαρμογή των συμβάσεών τους με το περιεχόμενό τους. Η πλειοψηφία αυτών αφορούν σε προμήθειες και έξοδα που επιβάλλονται στους δανειολήπτες, τα οποία αποσκοπούν στην επίτευξη μεγαλύτερου ποσοστού κέρδους των τραπεζών.

Το συμπέρασμα που προκύπτει από την μελέτη αυτών των αποφάσεων είναι ότι ένας όρος που επιβάλλει προμήθειες, έξοδα ή μετακυλύει στους δανειολήπτες άλλου είδους εισφορές δεν κρίνεται αυτομάτως ως καταχρηστικός. Εφόσον το περιεχόμενό του είναι σαφές και ορισμένο με τρόπο ακριβή και κατανοητό για τον μέσο συναλλασσόμενο ή δικαιολογημένο λόγω του κόστους που αναλαμβάνουν οι Τράπεζες, δανειζόμενες κεφάλαια από την διατραπεζική αγορά ή δεσμευόμενες να δανείσουν με σταθερά επιτόκια σε μία εποχή συνεχούς ανόδου των επιτοκίων, ένας τέτοιος όρος δεν μπορεί να θεωρηθεί σε καμία περίπτωση καταχρηστικός. Η ανάγκη προστασίας των συμφερόντων των δανειοληπτών που συνιστούν το αδύναμο μέρος μίας τέτοιας συναλλαγής είναι αναμφισβήτητα επιτακτική, δεν μπορεί όμως, να οδηγήσει σε καταστρατήγηση των συμφερόντων των τραπεζών καθώς ως οικονομικοί φορείς πρέπει και αυτοί να καλύψουν τα λειτουργικά τους κόστη και να επιτύχουν ικανοποιητικά, για την συνέχιση του ιδρύματος, ποσοστά κερδοφορίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ¹- Ν.2251/1994

Γενικές διατάξεις

Άρθρο 1

"1. Τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των καταναλωτών τελούν υπό την προστασία του Κράτους."

*** Η παρ.1 αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.1 άρθρ.1 Ν.3587/2007, ΦΕΚ Α 152/10.7.2007.

2. "Το Κράτος μεριμνά ιδίως για:"

α) την υγεία και την ασφάλεια των καταναλωτών,

β) τα οικονομικά τους συμφέροντα,

γ) την οργάνωσή τους σε ενώσεις καταναλωτών,

δ) το δικαίωμα ακρόασής τους σε θέματα που τους αφορούν και

"ε) την πληροφόρηση και την επιμόρφωση τους, ιδιαίτερα των ευπρόσβλητων ομάδων καταναλωτών σε θέματα που αφορούν στην αγορά, στον ανταγωνισμό, στον καταναλωτή, στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και στην προαγωγή της βιώσιμης κατανάλωσης."

*** Η πρώτη φράση και η περ.ε΄της παρ.2 αντικαταστάθηκαν ως άνω με τις παρ.2 και 3 αντίστοιχα άρθρ.1 Ν.3587/2007, ΦΕΚ Α 152/10.7.2007.

"3. Οι διατάξεις του παρόντος νόμου εφαρμόζονται σε κάθε προμηθευτή, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, οποιασδήποτε μορφής, του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα."

*** Η παρ.3 αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.4 άρθρ.1 Ν.3587/2007, ΦΕΚ Α 152/10.7.2007.

"4. Με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεων του παρόντος νόμου νοούνται:

α) Καταναλωτής, κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή ενώσεις προσώπων χωρίς νομική προσωπικότητα για τα οποία προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά και τα οποία κάνουν χρήση των προϊόντων ή των υπηρεσιών αυτών, εφόσον αποτελούν τον τελικό αποδέκτη τους. Καταναλωτής είναι και: αα) κάθε αποδέκτης διαφημιστικού μηνύματος, ββ) κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εγγυάται υπέρ καταναλωτή, εφόσον δεν ενεργεί στο πλαίσιο της

¹ <http://lawddb.intrasoftnet.com/nomos> , Ν.2251/1994

επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας του.

β) Προμηθευτής, κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο, κατά την άσκηση της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας του, προμηθεύει προϊόντα ή παρέχει υπηρεσίες στον καταναλωτή. Προμηθευτής νοείται και ο διαφημιζόμενος."

*** Η παρ.4 αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ. 5 άρθρ.1 Ν.3587/2007, ΦΕΚ Α 152/10.7.2007.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Γενικοί όροι συναλλαγών - Καταχρηστικοί γενικοί όροι¹

Άρθρο 2

"1. Όροι που έχουν διατυπωθεί εκ των προτέρων για μελλοντικές συμβάσεις (γενικοί όροι των συναλλαγών), δεν δεσμεύουν τον καταναλωτή, εάν κατά την κατάρτιση της σύμβασης τους αγνοούσε ανυπαίτως, όπως, ιδίως, όταν ο προμηθευτής δεν του υπέδειξε την ύπαρξη τους ή του στέρησε τη δυνατότητα να λάβει πραγματική γνώση του περιεχομένου τους.

2. Οι γενικοί όροι συμβάσεων και παρεπόμενων συμφωνιών που καταρτίζονται στην Ελλάδα διατυπώνονται γραπτώς στην ελληνική γλώσσα, κατά τρόπο σαφή, συγκεκριμένο και εύληπτο, ώστε ο καταναλωτής να μπορεί να αντιληφθεί πλήρως το νόημα τους και εκτυπώνονται με ευανάγνωστους χαρακτήρες σε εμφανές μέρος του εγγράφου της σύμβασης. Οι γενικοί όροι των διεθνών συναλλαγών που εφαρμόζονται στην ελληνική αγορά αποτυπώνονται υποχρεωτικά και στην ελληνική γλώσσα.

3. Όροι που συμφωνήθηκαν μετά από ατομική διαπραγμάτευση μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών (ειδικοί όροι) υπερισχύουν των αντίστοιχων γενικών όρων.

4. Κατά την ερμηνεία των γενικών όρων συναλλαγών λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη προστασίας των καταναλωτών. Γενικοί όροι συναλλαγών που διατυπώθηκαν μονομερώς από τον προμηθευτή ή από τρίτον για λογαριασμό του, σε περίπτωση αμφιβολίας ερμηνεύονται υπέρ του καταναλωτή.

5. Ειδικώς, όταν ελέγχεται το περιεχόμενο γενικού όρου συναλλαγών κατά την εφαρμογή των παραγράφων 16α και 2 και 3 των άρθρων 10 και 13α αντίστοιχα, επιλέγεται η δυσμενέστερη για τον καταναλωτή ερμηνευτική εκδοχή, εφόσον οδηγεί σε απαγόρευση διατύπωσης και χρήσης του σχετικού όρου."

¹ <http://lawddb.intrasoftnet.com/nomos> , Ν.2251/1994

*** Οι παρ.1 έως 5 αντικαταστάθηκαν ως άνω με την παρ.1 άρθρ.2 Ν.3587/2007, ΦΕΚ Α 152/10.7.2007.

"6. Γενικοί όροι συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του

καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι."

Ο καταχρηστικός χαρακτήρας γενικού όρου ενσωματωμένου σε σύμβαση κρίνεται αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, ο σκοπός της, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά τη σύναψή της και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται".

*** Το πρώτο εδάφιο της παρ.6,όπως αυτή είχε αντικατασταθεί με την παρ.24 άρθρ.10 Ν.2741/1999,ΦΕΚ Α 199,αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.2 άρθρ.2 Ν.3587/2007,ΦΕΚ Α 152/10.7.2007.

7. "Σε κάθε περίπτωση καταχρηστικοί είναι ιδίως οι όροι που:"

*** Η πρώτη φράση της παρ.7 αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.24 άρθρ.10 Ν.2741/1999,ΦΕΚ Α 199/28.9.1999.

α) παρέχουν στον προμηθευτή, χωρίς εύλογη αιτία, υπερβολικά μεγάλη προθεσμία αποδοχής της πρότασης του καταναλωτή για σύναψη σύμβασης,

β) περιορίζουν τις ανειλημμένες συμβατικές υποχρεώσεις και ευθύνες των προμηθευτών,

γ) προβλέπουν προθεσμία καταγγελίας της σύμβασης υπερβολικά σύντομη για τον καταναλωτή ή υπερβολικά μακρά για τον προμηθευτή,

δ) συνεπάγονται την παράταση ή ανανέωση της σύμβασης για χρονικό διάστημα υπερβολικά μακρό, αν ο καταναλωτής δεν την καταγγείλει σε ορισμένο χρόνο,

"ε) επιφυλάσσουν στον προμηθευτή το δικαίωμα μονομερούς τροποποίησης ή λύσης της σύμβασης χωρίς ορισμένο, ειδικό και σπουδαίο λόγο, ο οποίος να αναφέρεται στη σύμβαση".

*** Η περ.ε' αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.3 άρθρ.2 Ν.3587/2007, ΦΕΚ Α 152/10.7.2007.

στ) επιτρέπουν στον προμηθευτή να καταγγείλει σύμβαση αόριστης διάρκειας χωρίς εύλογη προθεσμία,

ζ) επιφυλάσσουν στον προμηθευτή το δικαίωμα να κρίνει μονομερώς αν η παροχή του είναι σύμφωνη με τη σύμβαση,

η) επιφυλάσσουν στον προμηθευτή το απεριόριστο δικαίωμα να ορίζει

μονομερώς το χρόνο εκπλήρωσης της παροχής του,

θ) ορίζουν ότι η παροχή δεν είναι υποχρεωτικό να ανταποκρίνεται στις ουσιώδεις, για τον καταναλωτή, προδιαγραφές, στο δείγμα, στις ανάγκες της ειδικής χρήσης, για την οποία την προορίζει ο καταναλωτής και την οποία αποδέχεται ο προμηθευτής ή στο συνηθισμένο προορισμό της,

ι) επιτρέπουν στον προμηθευτή να μην εκτελέσει τις υποχρεώσεις του χωρίς σπουδαίο λόγο,

ια) χωρίς σπουδαίο λόγο αφήνουν το τίμημα αόριστο και δεν επιτρέπουν τον προσδιορισμό του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή,

ιβ) περιορίζουν την ευθύνη του προμηθευτή για κρυμμένα ελαττώματα του πράγματος,

ιγ) αποκλείουν ή περιορίζουν υπέρμετρα την ευθύνη του προμηθευτή,

ιδ) προβλέπουν τη μετακύληση της ευθύνης του πωλητή ή του εισαγωγέα αποκλειστικά στον παραγωγό του αγαθού ή σε άλλον,

ιε) περιορίζουν την υποχρέωση του προμηθευτή να τηρεί τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει οι εντολοδόχοι του ή εξαρτούν την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του από την τήρηση ειδικής τυπικής διαδικασίας.

ιστ) επιτρέπουν στον προμηθευτή να καταγγέλλει τη σύμβαση κατά την κρίση του, αν η ίδια ευχέρεια δεν αναγνωρίζεται στον καταναλωτή, ή να παρακρατεί τα ποσά που έχουν καταβληθεί για παροχές που δεν έχουν ακόμη εκτελεσθεί από αυτόν, όταν τη σύμβαση καταγγέλλει ο ίδιος,

ιζ) συνεπάγονται παραίτηση του καταναλωτή από τα δικαιώματά του σε περίπτωση μη εκπλήρωσης ή πλημμελούς εκπλήρωσης της παροχής του προμηθευτή, ακόμη και αν τον προμηθευτή βαρύνει πταίσμα,

ιη) εμποδίζουν τον καταναλωτή να υπαναχωρήσει (από τη σύμβαση), όταν η αύξηση του τιμήματος σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης είναι υπερβολική για αυτόν,

ιθ) αποκλείουν ή περιορίζουν τη νόμιμη ευχέρεια του καταναλωτή να μην εκτελέσει τη σύμβαση,

κ) απαγορεύουν στον καταναλωτή να επισχέσει εν όλω ή εν μέρει την καταβολή του τιμήματος, όταν ο προμηθευτής δεν εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του,

κα) επιβάλλουν στον καταναλωτή που πιστώθηκε με το τίμημα των αγαθών ή υπηρεσιών να εκδώσει μεταχρονολογημένη επιταγή,

κβ) συνεπάγονται παραίτηση του καταναλωτή από τις ενστάσεις του κατά τρίτου που διαδέχεται τον προμηθευτή στη σχέση με τον καταναλωτή,

κγ) απαγορεύουν στον καταναλωτή να προτείνει σε συμψηφισμό προς υποχρεώσεις του από τη σύμβαση ομοειδείς απαιτήσεις του κατά του προμηθευτή,

κδ) βεβαιώνουν ότι ο καταναλωτής γνωρίζει ορισμένους όρους της σύμβασης ή την κατάσταση των προμηθευόμενων πραγμάτων ή την ποιότητα των υπηρεσιών, ενώ πραγματικά τα αγνοεί,

κε) υποχρεώνουν τον καταναλωτή να προκαταβάλει υπερβολικά μεγάλο μέρος του τιμήματος πριν αρχίσει η εκτέλεση της σύμβασης από τον προμηθευτή, μολονότι ο προμηθευτής δεν ανέλαβε την υποχρέωση να εκτελέσει παραγγελία του καταναλωτή με βάση συγκεκριμένες προδιαγραφές ή χαρακτηριστικά ούτε η παροχή του προμηθευτή συνιστάται σε υπηρεσίες με κράτηση,

κστ) επιτρέπουν στον προμηθευτή να απαιτήσει από τον καταναλωτή υπέρμετρες εγγυήσεις,

κζ) αναστρέφουν το βάρος της απόδειξης σε βάρος του καταναλωτή ή περιορίζουν υπέρμετρα τα αποδεικτικά του μέσα,

κη) περιορίζουν υπέρμετρα την προθεσμία, μέσα στην οποία ο καταναλωτής οφείλει να υποβάλει στον προμηθευτή τα παράπονα ή να εγείρει τις αξιώσεις του κατά του προμηθευτή,

κθ) αναθέτουν στον προμηθευτή χωρίς σπουδαίο λόγο την αποκλειστικότητα της συντήρησης και των επισκευών του πράγματος και της προμήθειας των ανταλλακτικών,

λ) επιβάλλουν στον καταναλωτή, σε περίπτωση μη εκπλήρωσης της παροχής του, υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση ή

λα) αποκλείουν την υπαγωγή των διαφορών από σύμβαση στο φυσικό τους δικαστή με την πρόβλεψη αποκλειστικής αλλοδαπής δικαιοδοσίας ή διαιτησίας.

"λβ) προβλέπουν την καταβολή αποζημίωσης στον προμηθευτή, χωρίς αυτός να υποχρεούται να επικαλεστεί και να αποδείξει τη ζημία που υπέστη."

*** Η περ.λβ' προστέθηκε με την παρ.3 άρθρ.2 Ν.3587/2007,
ΦΕΚ Α 152/10.7.2007.

β. Ο προμηθευτής δεν μπορεί να επικαλεσθεί την ακυρότητα ολόκληρης της σύμβασης, για το λόγο ότι ένας ή περισσότεροι γενικοί όροι είναι άκυροι ως καταχρηστικοί.

("9. Οι διατάξεις του άρθρου αυτού εφαρμόζονται σε κάθε περίπτωση όταν η σύμβαση μεταξύ προμηθευτή και καταναλωτή συνδέεται στενά με την Ελλάδα ή άλλη χώρα του Ε.Ο.Χ., ανεξάρτητα από τη συμβατική επιλογή δικαίου χώρας εκτός Ε.Ο.Χ."

*** Η παρ.9 που είχε αντικατασταθεί ως άνω με την παρ.24 άρθρ.10 Ν.2741/1999,ΦΕΚ Α 199,ΚΑΤΑΡΓΗΘΗΚΕ με την παρ.4 άρθρου 2 Ν.3587/2007,ΦΕΚ Α 152/10.7.2007.

"10. Οι διατάξεις του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και για κάθε όρο σύμβασης που δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης. Θεωρείται ότι ο όρος δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, όταν ο καταναλωτής δεν μπόρεσε να επηρεάσει το περιεχόμενό του. Το γεγονός ότι για ορισμένα στοιχεία κάποιου όρου ή για έναν μεμονωμένο όρο υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση δεν αποκλείει την εφαρμογή του παρόντος άρθρου στο υπόλοιπο της σύμβασης, εάν από το σύνολο των περιστάσεων προκύπτει ότι πρόκειται για σύμβαση προσχώρησης. Το βάρος απόδειξης ότι υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση φέρει ο προμηθευτής".

*** Η παρ.10 προστέθηκε με την παρ.24 άρθρ.10 Ν.2741/1999, ΦΕΚ Α 199/28.9.1999.

*** Βλ. και άρθρο 3 ΠΔ 301/2002 σχ. με άσκηση συλλογικής αγωγής ή την υποβολή καταγγελίας σε περίπτωση παράβασης των διατάξεων του παρόντος άρθρου.

ΘΕΜΑ: «Απαγόρευση αναγραφής Γενικών Όρων Συναλλαγών που έχουν κριθεί καταχρηστικοί με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις»

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Έχοντας υπόψη:

Τις διατάξεις:

1. Του άρθρου 90 του Κώδικα νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα κυβερνητικά όργανα, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του π.δ. 63/2005 (ΦΕΚ 98/Α'/2005) «Κωδικοποίηση της Νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα Κυβερνητικά Όργανα».
2. Του άρθρου 13 παρ. 21 του Ν. 3587/2007(ΦΕΚ 152/Α'/10-07-2007) «Τροποποίηση και συμπλήρωση του ν. 2251/1994 «Προστασία των Καταναλωτών», όπως ισχύει, -Ενσωμάτωση της οδηγίας 2005/29 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ L149)».
3. Του άρθρου 2 του Ν. 2251/1994 (ΦΕΚ 191/Α'/1994) «Προστασία των Καταναλωτών», όπως ισχύει.
4. Του Π.Δ. 397/1998 «Οργανισμός του Υπουργείου Εμπορίου», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει.
5. Του Π.Δ. 27/1996 «Συγχώνευση των Υπουργείων Τουρισμού, Βιομηχανίας-Ενέργειας και Τεχνολογίας και Εμπορίου στο Υπουργείο Ανάπτυξης» (ΦΕΚ 19/Α'/1.2.1996), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει μετά την έκδοση του Π.Δ. 122/2004 (ΦΕΚ 85/Α'/17.3.2004).
6. Του Π.Δ. 59/1996 «Σύσταση Γενικής Γραμματείας Εμπορίου στο Υπουργείο Ανάπτυξης και καθορισμός των αρμοδιοτήτων της» (ΦΕΚ 51/Α'/18.3.1996).
7. Του Π.Δ. 197/1997 «Σύσταση Γενικής Γραμματείας Καταναλωτή και καθορισμός των αρμοδιοτήτων της» (ΦΕΚ 156/Α'/30.7.1997).
8. Του Π.Δ. 206/2007 «Διορισμός Υπουργών και Υφυπουργών» (ΦΕΚ 232/Α'/19.9.2007).
9. Τις αποφάσεις υπ' αριθ 430/05 και 1219/01 του Αρείου Πάγου, 5253/03, και 6291/00 του Εφετείου Αθηνών καθώς και 1119/02 και 1208/98 του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, οι οποίες έχουν καταστεί αμετάκλητες, καθώς και την απόφαση υπ' αριθ 961/07 του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών, στο μέρος που έχει καταστεί αμετάκλητη.
10. Το γεγονός ότι οι συνέπειες του δεδικασμένου των ανωτέρω αποφάσεων έχουν ευρύτερο δημόσιο ενδιαφέρον για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς και την προστασία των καταναλωτών.
11. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις της παρούσας δεν προκαλείται δαπάνη σε βάρος του κρατικού προϋπολογισμού

ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΥΜΕ

Την απαγόρευση αναγραφής των Γενικών Όρων Συναλλαγών που έχουν κριθεί ως καταχρηστικοί με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις επί αγωγών ενώσεων

καταναλωτών, σε συμβάσεις που συνάπτουν τα Πιστωτικά Ιδρύματα με τους καταναλωτές, ως ακολούθως:

1) Σε συμβάσεις στεγαστικών δανείων κυμαινόμενου επιτοκίου:

α) όρος που προβλέπει την είσπραξη από το Πιστωτικό Ίδρυμα εξόδων «χρηματοδότησης», «προέγκρισης δανείου», ή «εξέτασης αιτήματος δανείου», κλιμακούμενων ανάλογα με το ποσόν του δανείου.

β) όρος που προβλέπει την επιβολή ποσού «προμήθειας» ή «εξόδων φακέλου».

γ) όρος που προβλέπει ότι σε περίπτωση καθυστέρησης πληρωμής εκ μέρους του καταναλωτή οποιασδήποτε δόσης, ή μέρους αυτής, ή των τόκων, ή των εξόδων το Πιστωτικό Ίδρυμα δύναται να καταγγείλει την σύμβαση δανείου και να ζητήσει το σύνολο του ανεξόφλητου ποσού μαζί με τους αναλογούντες τόκους υπερημερίας.

δ) όρος που προβλέπει ως πρόσθετη ασφάλεια την εκχώρηση και μεταβίβαση στο Πιστωτικό Ίδρυμα των μισθωμάτων επί εκμισθωμένου από τον καταναλωτή ακινήτου, εφόσον το Πιστωτικό Ίδρυμα απαιτεί επιπλέον από τον καταναλωτή να εγγράψει υπέρ αυτού προσημείωση υποθήκης για ποσό που υπερκαλύπτει το ύψος του δανείου, να διατηρεί το ακίνητο ασφαλισμένο με δικαιούχο του ασφαλισματος το ίδιο το Πιστωτικό ίδρυμα και να συνυπογράψει τη σύμβαση δανείου ως εγγυητής τρίτο πρόσωπο.

ε) όρος που προβλέπει την παραίτηση του εγγυητή από τα ευεργετήματα και τις ενστάσεις που του αναγνωρίζουν τα άρθρα 862 - 868 Α.Κ., όπως εκάστοτε ισχύουν.

στ) όρος που προβλέπει υπολογισμό των τόκων με βάση έτος 360 ημερών αντί του ημερολογιακού έτους.

ζ) όρος που προβλέπει ότι σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης μερικώς ή ολικώς του κεφαλαίου του δανείου, η οποία πραγματοποιείται μετά τον πρώτο χρόνο σύναψης της σύμβασης και εφόσον δεν υπάρχει καθυστέρηση οφειλής, ο καταναλωτής θα καταβάλει ως αποζημίωση στο Πιστωτικό Ίδρυμα ποσό ίσο με ποσοστό επί του κεφαλαίου που καταβάλλεται πρόωρα, ή τόκους ορισμένων μηνών επί του κεφαλαίου αυτού.

Επίσης, κάθε όρος που εξαρτά την άσκηση του προαναφερόμενου δικαιώματος πρόωρης εξόφλησης από οποιοδήποτε αντάλλαγμα.

2) Σε συμβάσεις χορήγησης πιστωτικών καρτών:

α) όρος που προβλέπει στις περιπτώσεις ανάληψης μετρητών την καταβολή προμήθειας στο Πιστωτικό Ίδρυμα.

β) όρος που προβλέπει ότι ο συμβατικός τόκος με τον οποίο θα χρεώνεται ο λογαριασμός του κατόχου πιστωτικής κάρτας στις περιπτώσεις τμηματικών εξοφλήσεων (καταβολών σε δόσεις) μπορεί να μεταβάλλεται από το Πιστωτικό

ίδρυμα, χωρίς να καθορίζονται κριτήρια ειδικά εκ των προτέρων, ορισμένα και εύλογα για τον καταναλωτή.

γ) όρος που προβλέπει την αποκλειστική αρμοδιότητα δικαστηρίων συγκεκριμένης πόλης για την επίλυση διαφορών που θα προκύπτουν από την σύμβαση μεταξύ Πιστωτικού Ιδρύματος και καταναλωτή.

δ) όρος που προβλέπει ότι αν, εντός συγκεκριμένης ταχθείσας από το Πιστωτικό Ίδρυμα προθεσμίας από την λήψη του Μηνιαίου Λογαριασμού (ή και άλλης ειδοποίησης οποτεδήποτε, για την πληρωμή οφειλής σχετικής με την κάρτα) ο κάτοχος ή ο συνοφειλέτης δεν αμφισβητήσει το σύνολο του ποσού και δεν προτείνει τις βάσιμες αντιρρήσεις του, λογίζεται ότι αποδέχθηκε όλες τις εγγραφές που έγιναν καθώς και το χρεωστικό του υπόλοιπο και δεν έχει πλέον το δικαίωμα να το αμφισβητήσει.

ε) όρος που προβλέπει ότι το Πιστωτικό Ίδρυμα δύναται να καταγγείλει οποτεδήποτε, χωρίς προειδοποίηση ή αιτιολόγηση τη σύμβαση πίστωσης με τον κάτοχο (ή και να απαγορεύσει οποιαδήποτε χρήση της κάρτας) καθώς και να τροποποιεί μονομερώς οποιοδήποτε όρο της σύμβασης.

στ) όρος που προβλέπει την επιβάρυνση του καταναλωτή με ποσό προμήθειας ή εξόδων για την χορήγηση από το Πιστωτικό Ίδρυμα βεβαίωσης οφειλών.

ζ) όρος που προβλέπει την αναπροσαρμογή του ύψους της ετήσιας συνδρομής πιστωτικής κάρτας, χωρίς προηγούμενη ενημέρωση του κατόχου της.

3) Σε συμβάσεις λογαριασμού καταθέσεως:

α) όρος που προβλέπει ότι το Πιστωτικό Ίδρυμα επιβάλλει κατά την κρίση του οποτεδήποτε έξοδα κίνησης σε κάθε λογαριασμό κατάθεσης για την περίπτωση που δεν παρουσιάζει υπόλοιπο ανώτερο από το κατώτατο όριο που θα καθορίζει κάθε φορά το ίδιο για το αντίστοιχο είδος λογαριασμού.

Η απαγόρευση χρήσης των παραπάνω όρων περιλαμβάνει και τροποποιημένες διατυπώσεις ή συναφείς χαρακτηρισμούς που δεν αναιρούν ωστόσο το στίγμα της καταχρηστικότητας.

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Εισηγητής	Προϊστάμενος Τμήματος	Προϊστάμενος Διεύθυνσης	Γενικός Γραμματέας Καταναλωτή	Υφυπουργός Ανάπτυξης
-----------	--------------------------	----------------------------	-------------------------------------	-------------------------

Ο Υπουργός

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Emerging Financial Markets, by David O. Beim and Charles W. Calomiris, McGraw Hill -- Irwin, 2001
2. Άγγελος Αντζουλάτος, " Χρηματοπιστωτικό σύστημα και διοίκηση Τραπεζών", σημειώσεις για χρήση των φοιτητών ΤΕΙ Αγ. Νικολάου
3. Frederick Mishkin, "The economics of Money, Banking and financial Markets", εκδ. Addison Wesley (2000)
4. George Akerlof, "The market for "Lemons": quality, uncertainty and the market mechanism", Quarterly Journal of Economics 84, pp.488-500, 1970
5. Ιωάννης Καρακώστας, "Δίκαιο Προστασίας Καταναλωτή, Ν.2251/94", Νομική Βιβλιοθήκη, Έκδοση 2004
6. Ιωάννης Καρακώστας, Γ/2003 "Χρονικά Ιδιωτικού δικαίου, ο αποδέκτης τραπεζικών υπηρεσιών ως καταναλωτής"
7. Εφημερίδα «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», Τετάρτη 25 Ιουνίου 2008, Κ. Σώκου, «Συμμόρφωση των Τραπεζών με την κατάργηση προμηθειών»
8. Γιώργος Μεντής, "Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου", κεφ. "Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων"

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

1. <http://lawddb.intrasoftnet.com/nomos>
2. <http://www.dsanet.gr>
3. www.ekpizo.gr